

3167 SAYILI ÇEKLE ÖDEMELERİN DÜZENLENMESİ VE ÇEK HAMİLLERİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUNUN 10'UNCU MADDESİ HÜKMÜ UYARINCA MUHATAP BANKANIN SORUMLU OLDUĞU MİKTAR HAKKINDA BİR İNCELEME

Yrd. Doç. Dr. Şafak NARBAĞ^(*)

ÖZET:

Çalışmada 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 10. Maddesi kapsamında muhatap bankanın sorumlu olduğu miktar hakkında ayrıntılı bir inceleme yapılmış olup, konu doktrin ve Yargıtay kararları ile ele alınmıştır.

 Anahtar Kelimeler: Çek ile ödeme, çek hamili, muhatap bankanın sorumluluğu, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, karşılıksız çek.

I. Giriş

1985 yılında yürürlüğe giren 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun¹ (kısaca: ÇekK./Çek Kanunu) ile, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun² (kısaca: TTK.) çeki ilişkin hükümlerine (m. 692-735) ek olarak, çek hakkında birtakım yenilikler öngörülmüş; özellikle de uygulamada büyük sorun oluşturan “karşılıksız çek” olgusu yasal zemine oturtulmuştur. Çek Kanunu ile getirilen yeniliklerden biri de “Bankanın sorumlu olduğu miktar” kenar başlıklı 10'uncu madde düzenlemesidir³. Söz konusu madde;

“Muhatap banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için üçyüzmilyon liraya kadar ve kısmen karşılığının bulunması halinde ise bu miktarı her çek yaprağı için üçyüzmilyon liraya tamamlayacak biçimde ödeme yapmakla yükümlüdür. Bu husus, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi hükmündedir.

^(*) Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ RG. 03.04.1985 - 18714.

² RG. 09.07.1956 - 9353.

³ Bu madde 4814 sayılı Kanunla değişikliğe uğramıştır (RG. 08.03.2003 - 25042).

Yukarıda belirtilen sorumluluk miktarı, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca yayımlanan toptan eşya fiyatları yıllık endeksindeki değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmi Gazetede yayımlanır”

hükümünü içermektedir. Buna göre bir çek ibraz süresi içinde (veya çekin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce) ödenmek üzere ibraz edildiğinde, bu çekin karşılığının hiç bulunmaması durumunda muhatap banka, her bir çek yaprağı için 2008 yılı için 435 YTL⁴; şayet hesapta kısmî karşılık bulunuyorsa ve bu kısmî karşılık söz konusu miktarın altında ise, kısmî karşılığı her bir çek yaprağı için 435 YTL'ye tamamlayarak hamile ödeme yapmakla yükümlü kılınmıştır. Aynı zamanda maddenin 1'inci fıkrasının 2'nci cümle düzenlemesi ile, muhatapın bu kanunî garanti yükümlülüğünün hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi olduğu da hüküm altına alınmıştır.

Ancak, muhatap bankanın kanunî garanti miktarını çek hamiline ödeyebilmesi için yerine getirilmesi gerekli koşulların neler olduğu, madde metninde “herhangi bir duraksamaya yol açmayacak şekilde” ortaya konmuş değildir. Bu nedenle uygulamada, “muhatapın ÇekK. m. 10 gereği ödemekle yükümlü bulunduğu miktarın ödenmesi amacıyla hamilin muhataba yönelik bir istemde bulunmasının gerekli olup olmadığı”, “böyle bir istem gerekli ise bu istemin hangi süre içinde muhataba yöneltilebileceği⁵”, “hamilin çeki kendisine iade ettiği cirantanın muhataba karşı böyle bir istemde bulunup bulunamayacağı”, “muhatapın, bedeli kanunî garanti miktarı kadar olan ancak çek hesabında hiç karşılık bulunmayan bir çeki kanunî garanti yükümlülüğü kapsamında ödemesi durumunda karşılıksız çek suçunun oluşmuş sayılıp sayılmayacağı” gibi sorunlar gündeme gelmekte ve çözüm beklemektedir.⁶

⁴ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2008/1 Sıra Numaralı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”i (RG. 08.01.2008 - 26750).

⁵ 3167 sayılı Çek Kanununda değişiklik yapan 4814 sayılı Kanunun Taslak aşamasında gerçekleştirilen bilimsel toplantılardan birinde Göle, Adalet Bakanlığı Taslağının biraz aceleye geldiği kanaatini belirttikten sonra, bu yargısının gerekçelerinden biri olarak, söz konusu Tasarının “yasal garantili çeklerle ilgili 8. madde düzenlemesi”ni göstermiştir. Yazar, yasal garanti miktarının hangi anda hamile ödenmesi gerektiği konusunda uygulamada ciddi tereddütlerin bulunduğunu; yasal garanti miktarının çekin karşılıksız çıktığının tespiti anında mı, yoksa düzeltme hakkının kullanılmasında mı ödeneceğininin 3167 sayılı Çek Kanunu gibi hazırlanan Tasarıda da hükme bağlanmadığını vurgulamış ve bu durumu bir eksiklik olarak nitelendirmiştir (GÖLE, Celal, *Çekler Hakkında 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu*, Bildiriler-Tartışmalar-Panel, Ankara, 12 Ocak 2002, Tartışmalar, s. 52-53 ve s. 98 -Sempozyum 2002-).

⁶ Uygulamada gündeme gelen sorunlar hakkında fikir sahibi olunabilmesi açısından şu web sayfalarına bakılabilir:

<http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=4984> (30.11.2008);

<http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=4939> (30.11.2008);

<http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=8134> (30.11.2008).

Muhatap bankanın bu madde uyarınca yapmakla yükümlü olduğu ödemenin kredi limitleri açısından ortaya çıkaracağı sorunlar hakkında bkz. TEOMAN, Ömer, *Çek Hukukunun Çözüm Bekleyen Sorunları*, Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim-, Cilt II, 1982-2001, İstanbul, 2001, s. 530-531.

Çalışmamızda belirttiğimiz bu sorunlar başta olmak üzere ÇekK. m. 10 hükmünün uygulanmasına yönelik açıklığa kavuşturulması gereken konulara ilişkin görüşlerimizi ortaya koymaya çalışacağız.

II. Çek Kanununun 10'uncu Madde Düzenlemesinin Amacı ve Hukuki Niteliği

Çek, “bir ödeme aracı niteliğini taşıması”, “herhangi bir vade içermeyip görüldüğünde ödenecek olması (TTK. m. 707)”, “çekte muhatap olarak ancak ve sadece bir bankanın gösterilebilmesi (TTK. m. 694, f. 1; m. 727)”, “çek defterlerinin ancak bankalarca bastırılabilmesi (ÇekK. m. 3, f. 1)”, “karşılıksız çek keşide etmenin suç olarak düzenlenmesi ve hem hukukî hem de cezaî yaptırıma tabi tutulması (ÇekK. m. 16)” gibi kendine has özelliklerinden dolayı diğer kambiyo senetlerinden (poliçe ve bonodan) ayrılmaktadır⁷. Bu temel nitelikleri, çekin, uygulamada diğer kambiyo senetlerine göre daha çok kabul görmesine yol açmaktadır.

Çeki diğer kambiyo senetlerine göre farklı kılan bir özelliği de, ibraz süreleri içinde muhataba ödenmek üzere ibraz edildiğinde “tamamen karşılıksız çıkan” veya “belirli bir miktarın altında kısmî karşılığı bulunan” her bir çek yaprağı için muhatabın, her yıl Ocak ayında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından belirlenecek bir miktarı, çek hamiline ödemekle yükümlü tutulmuş bulunmasıdır (ÇekK. m. 10). Bankalara 3167 sayılı Çek Kanunu ile TTK’da yer almayan böyle bir yükümlülüğün getirilmesinin amacı, “bu kurumların çek hesabı açmak ve çek defteri almak isteyen müşterilerine (keşidecilere) çek defteri verirken daha dikkatli, titiz ve seçici davranmalarını teşvik etmek”, bir başka deyişle, “gereken özeni göstermelerini ve hesap sahibinin ekonomik ve sosyal durumunu gerektiği gibi incelemelerini sağlamak”, “çek hamillerine sınırlı bir miktara kadar da olsa ödeme güvencesi vermek suretiyle çek hamillerinin güvenliğini korumak⁸” ve böylece “çekin yaygınlaştırılmasını sağlamaktır⁹”.

⁷ Çeki diğer kambiyo senetlerinden ayıran tüm özellikleri hakkında geniş bilgi için bkz. ÖZTAN, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Bası, Ankara, 1997, s. 1029-1033 [Kıymetli Evrak Hukuku (1997)]; KENDİGELEN, Abuzer, *Çek Hukuku*, Gözden Geçirilmiş – Güncelleştirilmiş 4. Bası, İstanbul, 2007, s. 33-40 (Çek Hukuku).

⁸ TEOMAN, Ömer, *Çek Kanunu Tasarısının Bankalara Getirdiği Yükümlülükler- Otuz Yıl Ticaret Hukuku – Tüm Makalelerim- Cilt II - 1982-2001*, s. 522 (Çek Kanunu Tasarısı); BAHTIYAR, Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku, Ders Notları, Soru Örnekleri, Gözden Geçirilmiş 5. Bası*, İstanbul, 2007, s. 135.

⁹ TEOMAN, Ömer, *Çek Yasası ve Getirdiği Yenilikler*, İstanbul, 1987, s. 19 (Çek Yasası); ARKAN, Sabih, *3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Yapılan Değişiklikler*, Batider, Haziran, 2003, Cilt XXII, Sayı 1, s. 15; POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 18. Bası, İstanbul, 2007, N. 505; MOROĞLU, Erdoğan, *3167 Sayılı Çek Kanunu'nda 4814 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler*, Makaleler II, İstanbul, Mayıs, 2006, s. 118; KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 232; REİSOĞLU, Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara, 2003, s. 252 [Çek (2003)]; TUNA, Ergun, *Ticaret Hukuku*, Cilt III, Kıymetli Evrak, İstanbul, 1995, s. 315; TEKİL, Müge, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, İstanbul, 1997, s. 135 (TEKİL, M.); ÇOLAK, Haluk, *3167 Sayılı Kanun'un Uygulanmasında Bankaların Özen Yükümlülüğü İle Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçunun Cezaî Hüküm ve Sonuçları*, Çek Hukukunun Güncel Sorunları, İstanbul, 4 Ocak 2002, s. 94.

Gerçi, 4814 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramış bulunan ve “Sorumluluk” kenar başlığını taşıyan ÇekK. m. 2 hükmü ile de bankalara, çek hesabı açmak maksadıyla Çek Kanunu ile verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirirken çek hesabı açtırmak isteyen yasalılık ve engel durumu bulunup bulunmadığını araştırma ve ayrıca bu kişinin ekonomik ve sosyal durumu gibi hususların belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterme sorumluluğu yüklenmiştir. İşte bu sorumluluğun gereklerinin yerine getirilmesinde çok daha özenli davranılmasına yönelik olarak kanunkoyucu muhataba bir de “kanunî garanti sorumluluğu” yüklemiştir ki, böyle bir ödeme riski ile karşı karşıya kalan banka, çek hesabı açarken daha özel bir dikkat içerisine girecek¹⁰, böylece güvenilirliği konusunda, kişiliğinde ve ödeme ahlâkında şüphe duyduğu kişilere çek defteri vermeyecek, hatta çek hesabı açmak isteyen kişiden güvence de alabilecektir¹¹.

ÇekK. ile hukuk sistemimize getirilen bu yeni düzenleme, adı geçen Kanunun “hamilin korunması amacı” ile de tam bir uyum içerisinde. Gerçekten de, ödemeleri çekle kabul edecek çek lehdarına (hamile), ibraz süresi içinde (veya çekin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce) çekin karşılıksız çıkması durumunda, hiç olmazsa belirli bir tutarı kanunî güvence olarak muhataptan tahsil edebilme olanağının verilmiş bulunması, çekin, daha güvenli bir ödeme aracı olarak kabul görmesini sağlamaktadır.

ÇekK. m. 10, f. 1, c. 2 hükmü, bankanın ödemekle yükümlü tutulduğu bu miktarı, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, “hesap sahibi ile muhatap banka arasında, çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdî kredi sözleşmesi¹²” olarak nitelendirmiştir. 5411 sayılı Bankacılık Kanununda¹³ “gayri nakdî kredi”nin tanımı yapılmamış¹⁴; m. 48, f. 1 düzenlemesinde “teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul”ün gayri nakdî kredi olduğu belirtilmiş ve aynı hükümde bunların hepsinin Bankacılık Kanunu uygulamasında kredi sayıldığı vurgulanmıştır. Diğer taraftan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun yayımladığı

¹⁰ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1301.

¹¹ POROY/TEKİNALP, N. 505.

¹² Bu cümle de 4814 sayılı Kanunla değişikliğe uğramış ve burada söz konusu olan kredinin “gayri nakdi bir kredi” olduğu açıkça vurgulanmıştır. Nitekim bu durum maddenin gerekçesinde “Yapılan değişikliğin gerekçesi yürürlükteki maddede “kredi” olarak ifade edilen sorumluluk temeli, çek defteri verilmesi sırasında bir nakit ödemesi söz konusu olmadığından hukukî niteliğine uygun bir şekilde “gayri nakdî kredi” olarak düzenlenmektedir” şeklinde ifade edilmiştir (Bkz. TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 58).

¹³ RG.’nin 1 Kasım 2005 tarihli ve 25983 mükerrer sayılı nüshasında yayımlanmıştır

¹⁴ Gayri nakdî kredi, bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi ya da bir yükümlülüğün yerine getirilmesi konusunda bankanın alacağı bir ücret veya komisyon karşılığında yükümlü adına taahhütte bulunması, ona kefil olması biçiminde kullanılan kredilerdir. Gayri nakdî kredi ödünç olarak banka itibarının verilmesidir. Bu tür kredilerde başlangıçta ödünç para verilmesi söz konusu olmayıp, banka borç ödenmez veya iş yapılmazsa, alacaklının ya da iş yaptıranın uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür (tanım için bkz. GÜNEY, Alptekin, *Bankacılık İşlemleri*, İstanbul, 2007, s. 69).

“Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik¹⁵” de bankalarca verilen kredilere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Buna göre bankalar, çek hesabı açıp, çek defterini müşterisine teslim ederken, genel olarak kredi açılmasında izlenmesi gerekli olan ve söz konusu Yönetmelikte belirtilen tüm usul ve esasları yerine getirmek zorundadır. Bu durum, bankaların çek hesabı açarken daha çok özen göstermelerini güvence altına alacaktır¹⁶.

Madde hükmünden de açıkça anlaşılacağı üzere muhatabın bu sözleşmeden dönmesi mümkün değildir; koşullar gerçekleşmişse kanunî garanti miktarını hamile ödeme yükümlülüğü altındadır.

III. Muhatabın Çek Kanunu Madde 10 Hükmü Uyarınca Hamile Ödeme Yapmasının Koşulları¹⁷

Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca “kanunî garanti yükümü”nü yerine getirmesi, hiç kuşkusuz çekin ödenmesi konusunda herhangi bir engelin bulunmaması şartına bağlıdır¹⁸. Daha açık bir anlatımla, muhatabın ödeme yükümlülüğünün doğabilmesi için öncelikle “çekin geçerli olması” ve “çeki muhataba ibraz edenin meşru hamil sıfatını taşıması” zorunludur. Bu nedenle örneğin çekte unsur eksikliği bulunması veya çeki ibraz edenin meşru hamil olmaması ya da çekin sahte ya da tahrif edilmiş bir çek olması gibi herhangi bir nedenle muhatap çek bedelini ödemekten kaçınmak zorunda ise, artık ondan ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanuni garanti miktarını ödemesi isteminde bulunulamaz¹⁹.

Bu ön koşulların ortaya konulmasından sonra, muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca “kanunî garanti miktarı”nı hamile ödemesine yönelik diğer koşullar şu şekilde ortaya konulmalıdır:

1. İbrahim Süresinin Geçirilmemiş Olması

Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca hamile ödeme yapma zorunluluğunun ilk koşulu, çekin “en geç ibraz sürelerinin sonuna kadar” ödenmek üzere ya çekle işleyen hesabın bulunduğu şubeye ya muhatabın diğer her-

¹⁵ RG. 01.11.2006 - 26333. Adı geçen yönetmelikte 2 Şubat 2007 tarihli ve 26422 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile değişiklik yapılmıştır.

¹⁶ ARKAN, s. 16.

¹⁷ Söz konusu şartlarla ilgili doğrudan açıklamalar için bkz. REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 252; KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 230-234. 3167 sayılı ÇekK. m. 10 hükmünün 4814 sayılı Kanun ile değişikliğinden önce ortaya konulan açıklamalar için bkz. TEKİL, Fahiman, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 1994, s. 197-199; ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1300-1306.

¹⁸ KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 231-232 ve ayrıca Y. 19. HD. 15.02.2005 tarihli ve E. 04-6909, K. 1234 ve Y. 19. HD. 04.04.2005 tarihli ve E. 04-8079, K. 3559 sayılı kararlar (kararlar için bkz. Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altında yer alan kararlar).

¹⁹ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1302; KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 231, 235. Bu konuda ayrıca bkz. KENDİGELEN, Abuzer/ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KAYA, Arslan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası’dan Beşinci (Tıpkı) Bası, İstanbul, 2008, s. 220, N. 122-125.

hangi bir şubesine (TTK. m. 708, ÇekK. m. 4, f. 1 ve f. 2) ya da TTK. m. 710 hükmü uyarınca “takas odasına” ibraz edilmesi gerekmektedir. Bu durum, ÇekK. m. 10, f. 1, c. 1 hükmünde “... süresinde ibraz edilen çekin ...” denilmek suretiyle açıkça ifade edilmiştir.

Önemle belirtmek gerekir ki, bir çekin üzerinde yazılı olan keşide tarihten önce muhataba ödenmek üzere ibraz edildiği ve bu çekin karşılığının hiç bulunmadığı ya da çek hesabında muhatapın kanunî olarak ödemekle yükümlü bulunduğu miktarın altında bir karşılık bulunduğu olasılıkta da muhatapın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödeme yükümlülüğü söz konusu olacaktır²⁰. Çünkü böyle bir durumda, çek hesabında karşılık bulunmuş olsa idi, muhatap, gerek TTK. m. 707, f. 2, gerek ÇekK. m. 4, f. 2 hükmü uyarınca hamile ödeme yapmak zorunda kalacaktı. Dolayısıyla ÇekK. m. 10 gereği, muhatapın hamile ödeme yapma yükümlülüğü kural olarak “ibraz süreleri içinde” olmakla birlikte, “çekin üzerinde yazılı olan keşide tarihten önce ibraz edildiği” ve “çek hesabında hiç ya da ÇekK. m. 10’da belirtilen miktarın altında bir karşılık bulunduğu durumda” da varlığını sürdürecektir.

TTK. m. 708 düzenlemesinde ibraz süreleri, çekin keşide ve ödeme yerinin “aynı yer”, “başka yer/başka memleket” ve “başka kıta” olması ölçütlerine göre “10 gün”, “bir ay” ve “üç ay” olarak belirlenmiştir²¹. Çek hamili en geç bu sürelerin sonuna kadar çeki ibraz etmelidir. Çünkü TTK. m. 711, f. 2²² hükmü uyarınca muhatapın ibraz süresi geçtikten sonra, çek hesabında karşılık bulunsa bile ödeme yükümlülüğü söz konusu değildir. Dolayısıyla çek hesabında karşılık olduğu halde ibraz süresinin geçmesinden sonra hamile ödeme yükümlülüğü bulunmayan muhatapın, ibraz süresinin geçmesinden sonra çek hesabında hiç karşılığın bulunmaması durumunda hamile kanunî garantî miktarını ödemesi gereğinden söz edilemeyecektir. Diğer taraftan keşideci, TTK. m. 711, f. 1 hükmü uyarınca, ibraz süresinin geçmesinden sonra çekten cayma hakkını kullanabilecek ve muhataba çek sözleşmesi ile vermiş olduğu ödeme yetkisini geri alabilecektir²³. Böyle bir olasılıkta, çek hesabında karşılık bulunsa bile artık muhatap bu karşılığı hamile ödeyemeyecektir; aksi davranış, keşideci karşısında muhatapı sorumlu duruma sokacaktır²⁴.

²⁰ TEOMAN, *Çek Yasası*, s. 20. ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1302-1303.

²¹ Çekte ibraz süreleri hakkında olan ve olması gereken hukuk açısından ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. NARBAY, Şafak, *Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerisi*, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal TEKİNALP’e Armağan, C. I, İstanbul, 2003, s. 793-821 (Çekte Yer Kavramı).

²² TTK m. 711, f.2: “Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz müddetinin geçmesinden sonra dahi çeki ödeyebilir”.

²³ Çekten cayma kavramı, şartları ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. KENDİGELEN, Abuzer, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı* (TK 711), Makalelerim, Cilt I, 1986-2001, İkinci Bası, İstanbul, 2006, s. 94-107 (Makalelerim I - Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı); NARBAY, Şafak, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, İstanbul, 1999, s. 47-83 (Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı); AKER, Yeşim, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 2. Bası, İstanbul, 2008, s. 15-133.

²⁴ NARBAY, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, s. 80.

2. Çekin Ödenmek Amacıyla İbraz Edilmesi²⁵

Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca çek hamiline ödeme yapabilmesi açısından bir başka koşul, hamilin çeki ödenmek amacıyla ibraz etmiş olmasıdır. Bir başka deyişle, ancak ödenmek amacıyla yapılan ibraz, geçerli bir ibraz olarak kabul edilecek ve hukukî sonuç doğuracaktır.

Çekin geçerli olarak ibraz edileceği ilk yer muhatap bankadır²⁶. Çek, muhatap bankanın çekle işleyen hesabın bulunduğu şubesine ödenmek amacıyla ibraz edileceği gibi, muhatap bankanın diğer şubelerine de geçerli olarak ibraz edilebilecektir (ÇekK. m. 4, f. 2). Buna karşılık, çekin muhatap banka dışında başka bir bankaya ibrazı hiçbir şekilde ibraz olarak kabul edilemez²⁷.

Çekin muhatap bankaya ödenmek amacıyla ibraz edilmiş sayılabilmesi için, çek hamilinin elindeki çeki, fiilen muhatap banka görevlisine verecek şekilde sunması²⁸ ve muhatap tarafından çekin üzerine ibraz tarihinin yazılması gerekli olup; telefonla ya da noter aracılığıyla ihbarda bulunma geçerli bir ibraz olarak değerlendirilemeyeceği gibi, hamilin ibraz süreleri içinde çek hesabında karşılık bulunup bulunmadığını sormak amacıyla muhataba çeki göstermesi de geçerli bir ibraz değildir²⁹. Böyle bir olasılıkta, çek hesabında hiç karşılık bulunmadığının muhatap tarafından şifahi olarak hamile bildirilmesi karşısında muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî garanti miktarını ödeme yükümlülüğünden söz edilemeyecektir.

TTK. m. 710 hükmü uyarınca çek ayrıca, bir takas odasına da geçerli olarak ibraz edilebilecektir. Bu durumda çek hamili, çeki muhatap banka dışında bir bankaya (ki, bu banka genellikle hamilin sürekli ilişki içerisinde bulunduğu bankadır) tahsil ya da temlik amacıyla tevdi eder. Söz konusu banka da çeki ödenmek üzere doğrudan muhatap bankaya ibraz yerine bir takas odasına ibraz eder³⁰. Şayet çekin karşılığı varsa çek muhatap bankada kalacaktır; bu durumda çeki takasa ibraz eden bankanın imzası makbuz hükmünde olur ve çek tutarı çeki ibraz eden bankanın hesabına geçer³¹. Buna karşılık çek karşılıksız çıkarsa, çekin arkasına TTK. m. 720, f. 1, b. 3 uyarınca “takas odasının, çek süresi içinde teslim edildiği halde, ödenmediğini

²⁵ Çekin ibrazı açısından ayrıntılı bilgi için bkz. REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 189-230.

²⁶ ÇekK. m. 4, f.1'e göre “Çek hesabı açılan bankaya muhatap banka denir”.

²⁷ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 191, s. 204-205 ve dp. 460 ve dp. 461'de belirtilen Yargıtay kararları. KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 204; NARBAY, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, s. 4.

²⁸ NARBAY, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, s. 4.

²⁹ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 190. Yazar, çek hamilinin hesapta çekin karşılığının bulunup bulunmadığını sorma yetkisini haiz olmadığı görüşünü ortaya koymaktadır. Kanaatimizce, çek hamili meşru hamil olduğu sürece çek hesabında karşılık bulunup bulunmadığını sorma yetkisini haiz olup, muhatap banka da hamile hesabın çek bedelini ödemeye müsait olup olmadığını bildirmek durumundadır. KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 205; NARBAY, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, s. 4;

³⁰ Çekin takas odasına ibrazı hakkında bilgiler için bkz. REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 211 vd.; KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 205-208.

³¹ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 212.

tespit eden tarihli bir beyanı” yazılarak bankaya iade edilecektir³². Takas odasının, ibraz tarihini de belirterek çekin arkasına yazmış olduğu bu beyan, bir çekin ödenmediğinin kanunî açıdan tespiti sonucunu doğuracak ve hamil, bu tespitten sonra müracaat borçlularına başvurabilecektir.

3167 sayılı ÇekK.’da birtakım değişiklikler yapan ve yenilikler getiren 4814 sayılı Kanun ile, çekin takas odasına ibrazı hakkında da bir hüküm öngörülmüş ve bu bağlamda ÇekK’nın 6’ncı maddesine şu hükümler 3’üncü ve 4’üncü fıkra olarak eklenmiştir:

“Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 710’uncu maddesine göre takas odasına ibraz hükmündedir.

Takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, 10’uncu maddede belirlenen sorumluluk miktarı dahil kısmî ödeme yapılmaz. Ancak, takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çekin, hesapta yeterli karşılığının olmadığı belirlenmesi halinde muhatap banka tarafından, hesapta bulunan kısmî karşılık tutarı, çeki ibraz eden hamil lehine onbeş gün süreyle bloke edilir.”

Görüldüğü üzere, ÇekK. m. 6, f. 3 hükmü ile, çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeden de sadece çek bilgilerinin bankalararası takas odaları aracılığıyla elektronik ortamda muhatap bankaya iletilmesi, TTK. m. 710 hükmü uyarınca takas odasına ibraz olarak kabul edilmiştir. Burada konumuz açısından özellikle üzerinde durulması gereken hüküm 6’ncı maddenin son fıkrasında yer almaktadır. Fıkra düzenlemesinde ortaya konulan ilk kural, takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çekler için, ÇekK. m. 10’da belirlenen kanunî garanti miktarı da dahil olmak üzere kısmî ödemenin yapılamayacağıdır. İkinci kural ise, muhatap bankaya bir yükümlülük getirmektedir. Buna göre, takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çekin kısmî karşılığının bulunduğu olasılıkta, muhatap banka, çek hesabında bulunan kısmî karşılık tutarını çek hesabından çıkararak, çeki ibraz eden hamil lehine onbeş gün süreyle, bloke bir hesaba alacaktır³³. Böylece bu süre zarfında keşideci, bloke hesaba alınan kısmî karşılık üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunamayacaktır.

³² Çeki takastan geri alan bankanın müşterisine iadesi ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında bkz. REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 212. Buna karşılık, çekin iadesi aşamasında tahsil bankası lehine yapılan cironun çizilmesine ya da müşteri lehine yeni bir cironun yapılmasına gerek bulunmadığı hakkında bkz. KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 205-208.

³³ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 229. Ancak yazar, 6’ncı maddeye eklenen üçüncü fıkra ile (dördüncü fıkra olması gerekir) kısmî karşılığın muhatap bankaca 15 gün bloke edileceğinin hükme bağlanmasının yanlış olduğu görüşünü ileri sürmektedir. Çünkü yazara göre, Çek Kanununa göre, geçerli bir çekin süresinde ibraz edilmesi durumunda kısmî karşılık hamilin bankaya karşı bir alacağını oluşturur ve dolayısıyla bankanın bu durumda hesaptaki kısmî karşılığı keşidecinin hesabından çıkararak bloke bir hesaba alması gerekir. Buna karşılık fıkra hükmü, keşidecinin bankanın 15 gün sonra kısmî karşılıktan ötürü sorumluluğunun sona erdiği, bloke parayı iade etmesi gerektiği şeklindeki iddialara yol açacaktır ki, yazar bu iddialara katılmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir (ayrıca bkz. s. 230’daki açıklamalara). Aynı yönde ÖZTAN, *Firat, Kıymetli Evrak Hukuku*, Güncelleştirilmiş 14. Bası, Ankara, Ekim, 2007, s. 294 [Kıymetli Evrak Hukuku (14. Bası)].

Kanaatimizce çek hesabında hiç karşılık bulunmadığı olasılıkta, Çek Kanunu her çekin belirli bir miktarla sınırlı da olsa kısmî karşılığının var olduğunu kabul ettiği için, takas odasına yapılan ibraz sonucu çekin tamamen karşılıksızlığı durumunun, çekin arkasına şerh düşülmesinden sonra, çek hamili ÇekK. m. 6, f. 3 ve ÇekK m. 10 düzenlemelerine dayanarak kanun gereği var kabul edilen kısmî karşılığı tahsil etmek amacıyla on beş gün içerisinde muhatap bankaya başvurma hakkına sahiptir. Bir başka deyişle, takas odasına yapılan ibraz sonucu çek hesabında hiç karşılık bulunmadığı durumda da muhatap bankanın kanun gereği var kabul edilen kısmî karşılığı hamil lehine on beş gün süreyle hazır halde tutması gerekecektir. Şayet hamil bu süre içinde kanunî garanti miktarını tahsil etmek için muhataba başvurmazsa, artık bir daha söz konusu miktarı tahsil için muhataba başvurabilmesi mümkün olmayacaktır.

Diğer taraftan, çek hesabında muhatabın ödemekle yükümlü olduğu kanunî garanti miktarının altında da olsa bir kısmî karşılık bulunduğu olasılıkta, söz konusu kısmî karşılığın muhatap tarafından bloke bir hesapta tutulacağı süre, kanunkoyucu tarafından on beş gün olarak öngörüldüğünden, bu durumda da, çekin arkasına, ibraz edilen çekin kısmî karşılığının bulunduğu, bu nedenle ödenemediği şerhinin takas odası tarafından yazılmasından sonra çeki ibraz eden hamil, ancak onbeş günlük süre içinde muhataptan ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kısmî karşılığı kanunî garanti miktarına tamamlayarak ödemesi isteminde bulunabilir. Belirtilen süre geçtikten sonra artık muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca herhangi bir sorumluluğu söz konusu olmayacaktır ve bloke hesaba aldığı kısmî karşılığı bloke hesaptan çıkarmak ve tekrar keşidecinin çek hesabına aktarmak durumundadır.

3. Çek Hesabında Hiç Karşılık Bulunmaması ya da Muhatabın Ödemekle Yükümlü Kılındığı Miktarın Altında Bir Karşılık Bulunması

Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca hamile ödeme yapma yükümlülüğünün doğmasının diğer bir koşulu, çekin ödenmek üzere muhataba ibraz edildiği anda çek hesabında hiç karşılığın bulunmaması ya da muhatabın Kanun gereği ödemekle yükümlü kılındığı miktarın altında bir miktarın (kısmî karşılık) çek hesabında bulunuyor olmasıdır. ÇekK. m. 10, f. 1, c. 1'in "... *çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için ... liraya kadar ve kısmen karşılığının bulunması halinde ise bu miktarı her çek yaprağı için ... liraya tamamlayacak biçimde ödeme yapmakla yükümlüdür*" hükmü bu sonucu açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, örneğin keşidecinin çek hesabında sadece 200 YTL'nin bulunduğu ve keşidecinin 1000 YTL'lik bir çek keşide ettiği olasılıkta, muhatap bankanın ödeme yapma yükümlülüğü, kendisinin kanunen ödemekle yükümlü tutulduğu miktar ile (2008 yılı için 435 YTL) bu miktarın altında kalan miktar arasındaki fark olacaktır. Böylece, örneğimize göre, muhatap banka, çek hesabında bulunan 200 YTL'yi 435 YTL'ye tamamlamak için 235 YTL daha bu miktara eklemek zorundadır; yoksa hesaptaki 200 YTL'ye ilave olarak bir de 435

YTL ödemek durumunda değildir. Bir başka deyişle, keşidecinin hesabında kısmî karşılık mevcut ve bu miktar muhatabın sorumlu olduğu kanunî garanti miktarına eşit veya bundan yüksek ise, artık muhatabın hesaptaki paraya ek olarak hamile bir de kanunî garanti miktarını ödemesi söz konusu olmayacaktır.³⁴

Şayet çek, karşılıksızlık dışında kalan bir nedenden, örneğin hesap üzerinde rehin, haciz, tedbir veya ödeme yasağı bulunmasından dolayı meşru hamile ödenmiyorsa, bu durumda ÇekK. m. 10 hükmünün uygulanması söz konusu olmayacaktır.³⁵

4. Çek Hamilinin Muhatabın Ödemekle Yükümlü Bulunduğu Miktar İçin Muhaptan Açık Bir İstemde Bulunmasının Gerekip Gerekmediği Sorunu

Muhatabın, çek hesabında hiç karşılık bulunmaması ya da kanunen ödeme yapmakla yükümlü kılındığı miktarın altında bir karşılık bulunması durumunda ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca hamile ödeme yapabilmesi için hamilin bir istem ileri sürmesinin gerekip gerekmediği, özellikle uygulama açısından çözümlenmesi gereken bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Öncelikle vurgulamak gerekir ki, ÇekK. m. 10 düzenlemesinde, muhatabın kanunen ödemekle yükümlü bulunduğu miktarın hamile ödenebilmesi açısından, yukarıda saydığımız koşulların yanında, ayrıca hamilin muhaptan bir istemde bulunmasına yönelik bir hüküm ne madde metninde ne de Kanunun başka bir düzenlemesinde yer almaktadır. Bilakis, yukarıda metnini verdiğimiz madde düzenlemesinde “açıkça”, *muhatap bankanın, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması durumunda ödeme yapmakla yükümlü*” olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bir çekin ödenmek üzere muhataba ibrazında, karşılığının hiç bulunmaması ya da muhata bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın altında bir karşılığın hesapta bulunması üzerine muhata, “hamilin herhangi bir istemi olmaksızın”, “kanun gereği kendiliğinden” çek hamiline ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî garanti miktarını ödeyecektir ve de ödemek zorundadır.³⁶ Bir başka deyişle, ödenmek üzere muhataba ibraz edilen çekin karşılığının hiç bulunmaması olasılığında, muhata yetkilisi “herhangi bir istem olmaksızın” ve “böyle bir istemi beklemezsiniz” kendiliğinden kanunî garanti miktarını hamile ödeme önerisinde bulunmalı ve bu önerinin hamil tarafından uygun bulunması durumunda da söz konusu miktarı ödemelidir. Şayet çek hesabında kısmî karşılık var ve bu miktar kanunî garanti miktarının altında ise, muhata yetkilisi kısmî karşılığı kanunî garanti miktarına ulaşacak şekilde tamamlayarak yine

³⁴ TEKİL, M., s. 136.

³⁵ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1303; REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 252; KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 281-282. Dolaylı olarak GÖLE, Celal, *Çek Hukuku*, Ankara, 1989, s. 171-172 (Çek Hukuku). Bir çekin hangi nedenler dolayısıyla ödenmeyebileceği konusunda geniş açıklamalar için bkz. ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1223-1227.

³⁶ Aynı yönde TEKİL, M., s. 135, dp. 28.

aynı şekilde hamile ödeme önerisinde bulunmalıdır. ÇekK. m. 4, f. 3 düzenlemesi de bu görüşümüzü destekler hüküm içermektedir. Çünkü, fıkranın 1'inci cümlesi aynen “*Çekin karşılığının tamamen veya kısmen bulunmaması halinde bankanın ödeme yükümlülüğü, 10'uncu maddede belirlenen sorumluluk miktarı saklı kalmak üzere, çek hesabında bulunan miktarla sınırlıdır. 10'uncu maddede belirlenen miktar dâhil olmak üzere kısmî ödeme halinde, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilir*” şeklinde kaleme alınmıştır. Muhatap, hamilin kendisine yapılan bu öneriyi kabul etmediğini açıkça bildirmediği sürece, ödeme yaparak ÇekK. m. 4, f. 3, c. 2 hükmü uyarınca “*çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisini ücretsiz olarak hamile vermek*” durumundadır³⁷.

Burada ortaya koyduğumuz görüşümüzü, ÇekK. m. 5'te yer alan “... çek hamili tarafından kısmî ödemenin kabul edilmemesi halinde³⁸,...” ifadeleri de desteklemektedir. Bu ifadeden, muhatapın hamile kısmî karşılığı ödeme önerisinde bulunmak durumunda olduğu dolaylı bir şekilde ortaya konulmaktadır. Daha açık bir anlatımla, hamil, ancak kısmî karşılığın kendisine ödenmesine yönelik bir isteminin söz konusu olmadığı bir durumda kısmî ödemeyi reddedebilecektir. Hamilin kısmî karşılığa ilişkin muhataba bir istem yöneltmesi gereği kanunkoyucu tarafından aranmış olsaydı, madde metninde kanaatimizce, “... çek hamilinin kısmî ödeme isteminde bulunmaması halinde, ...” ifadeleri yer alması gerekirdi.

Diğer taraftan aksi bir görüş, yani muhatapın kanunen ödemekle yükümlü bulunduğu miktarı hamile ödemesi için hamilin mutlaka bu doğrultuda bir istemi muhataba açıkça yöneltmesi gereği, zaten elindeki çeki karşılıksız çık-

³⁷ Nitekim ÇekK. m. 4, f. 2, c. 2'nin “10'uncu maddede belirlenen miktar dâhil olmak üzere kısmî ödeme halinde, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilir” hükmü bunu açıkça belirtmektedir.

³⁸ Ancak ÇekK. m. 5'in 4814 sayılı Kanunla değişik metninde yer alan bu ifadeden, çek hukukunda hamilin kısmî karşılığı kabul etmeyebileceği, yani kısmî karşılığı reddedebileceği sonucu çıkarılmamalıdır. Bununla birlikte, öğretilde Arkan, ÇekK. m. 5'in yeni metnini göz önüne alarak, hamilin kısmî ödemeyi reddedebileceği, böylece hukukî ve cezaî takibi tam bedel üzerinden yapabileceği görüşünü savunmaktadır (ARKAN, s. 11. Aynı görüşte POROY/TEKİNALP, N. 501; PULAŞLI, Hasan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Yenilenmiş 8. Baskı, Ankara, 2007, s. 266. Ayrıca bu son yazar, ÇekK. m. 5'te yer alan “çek hamili tarafından kısmî ödemenin kabul edilmemesi” ifadelerinin muhatapın kısmî ödeme yükümlülüğünü çek hamilinin isteğine bağladığını ve dolayısıyla çek hamilinin kısmî ödemeyi kabul etmemesi durumunda, muhatap bankanın kısmî ödeme yükümünün ortadan kalkacağını ifade etmektedir).

Kanaatimizce bu görüş TTK m. 730, f. 1, b. 8'in TTK m. 621 hükmüne yapmış olduğu atfı göz ardı etmektedir. Söz konusu maddenin ikinci fıkraya hükmü uyarınca çekte de hamil, tıpkı poliçede olduğu gibi kısmî ödemeyi reddedemeyecektir. Bu durumda ÇekK. m. 5'te yer alan ifadeler nasıl anlaşılmalıdır sorusu gündeme gelecektir. ÇekK. m. 5 düzenlemesinde, bir çekte hamilin kanun gereği reddedemeyeceği kısmî karşılığı “fiilen kabul etmemesi” olasılığında muhatapın nasıl bir işlem yapacağı belirtilmektedir. Yoksa düzenlemenin amacı, hamilin kısmî karşılığı reddedip tam bedel üzerinden takip yapabileceğine olanak tanımak değildir. Maddenin gerekçesinde, aksi bir yorumu haklı kılacak herhangi bir dayanak da yer almamaktadır (KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 301-302. Aynı doğrultuda BOZER, Ali/GÖLE, Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara, 2004/X, s. 121). 4814 sayılı Kanun değişikliğinden önce öğretilde Tekil, M. de, “hamilin kısmî ödemeyi reddedip keşideci hakkında çek bedelinin tamamı üzerinden takip yapabileceği yönündeki görüşe”, TTK m. 730, f. 1, b. 8'in TTK m. 621'e yaptığı atfı gerekçe göstererek katılma olanağının bulunmadığını isabetli bir şekilde ortaya koymuştur (TEKİL, M., s. 137-138).

miş olması nedeniyle mağdur duruma düşmüş hamili daha da zor durumda bırakacak bir anlayış olacaktır. Buna karşılık uygulamadaki olayların birçoğunda, ödenmek üzere ibraz edilen bir çekin karşılıksız çıkması üzerine muhatap, hamilin gerekli işlemlerin yapılması istemi üzerine çekin arkasına ödenmeme nedenini yazarak çeki hamile iade etmekte ve ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca hamile ödemekle yükümlü olduğu miktarı “kendiliğinden ödememekte” ya da “hamile ödeme önerisinde bulunmamakta”, bu konuda hamilin açık bir talebini aramaktadır³⁹. Bu durum karşısında hamil, tüm çek bedeli için (çekin hiç karşılığının bulunmaması olasılığında) müracaat hakkını kullanmaktadır. Oysa ÇekK. m. 10 düzenlemesiyle, “çekin karşılıksız çıkması durumunda” hamilin bir ölçüde de olsa mağduriyetinin muhatap tarafından giderilmesi amaçlanmıştır. Bu da muhatapın, hamilin açık bir istemi olmasa da kanun gereği ödemekle yükümlü olduğu miktarı doğrudan hamile ödemeye hazır olduğunu bildirmesi ve ödemesi ile gerçekleşebilecektir. Vardığımız bu sonuç kanaatimizce, Çek Kanununun “hamili koruma amacı” ile de örtüşmektedir.

Öğretide *Kendigelen* de, “Çekte Kısmî Karşılık” adlı makalesinde, muhatapın kısmî karşılığı ödeme yükümlülüğünden kurtulabilmesi için, her şeyden önce *kısmî karşılığın bulunduğunu hamile bildirmesi ve ödeme teklifinde bulunması* gerektiğini ifade etmek suretiyle⁴⁰, muhatap tarafından ÇekK. m. 10’da yer alan kanunî garanti miktarı da dahil olmak üzere kısmî karşılığın ödenebilmesi için hamil tarafından bu yönde bir istemde bulunulmasının zorunlu olmadığı, bilakis muhatapın hamile ödeme önerisinde bulunması gerektiği görüşünü savunmaktadır.

Yargıtay da 15.02.2005 tarihinde verdiği bir kararında⁴¹, yerel mahkemenin söz konusu kanunî garanti miktarının hamile ödenebilmesi için hamili-

³⁹ Örneğin Akbank T. AŞ.'nin çek hakkındaki uygulama esaslarının “1.1.2 - Karşılıksız Çeklerde Banka Sorumluluğu” başlığı altındaki açıklamalarında, aynen “hesapta karşılık olmadığı halde, hamilin Bankanın her karşılıksız çek için ödemekle mükellef olduğu miktarı talep etmesi” veya “hesapta mevcut olan kısmî karşılık Bankanın her çek yaprağı için sorumlu olduğu miktarın altında ise ve hamilin kısmî karşılığı ve Bankanın her çek yaprağı için sorumlu olduğu tutarı talep etmesi (ki bu durumda hesaptaki meblağı Banka sorumluluğu olan meblağa tamamlayacak şekilde ödeme yapılır) halinde ibraz tarihi ile birlikte çekin arkası yazılıp, şube kaşesi basılıp imzalanır, ön ve arka yüzünün fotokopisi çekilir. Fotokopi üzerine ‘aslı gibidir’ ifadesi yazılıp Şube kaşesi basılıp imzalanarak hamile verilir” denilmek suretiyle muhatapın ÇekK. m. 10 gereği sorumlu olduğu kanunî garanti miktarının ancak hamilin talebi durumunda ödenebileceği belirtilmektedir. Aynı şekilde, Türkiye İş Bankası AŞ.'nin çekler hakkındaki uygulamalarını içeren esaslarının “V. 3167 Sayılı Kanun’dan Kaynaklanan Ödeme Yükümlülüğü” başlığı altında yapılan açıklamalarda da “... Yukarıda sözü edilen ödeme yükümlülüğü (muhatapın ÇekK. m. 10 hükmüne dayanak ödeme yükümlülüğü), hamilin talebi halinde hemen yerine getirilecektir” ifadeleriyle hamilin istemi olmaksızın muhatap bankanın ÇekK. m. 10 uyarınca kendiliğinden bir ödeme yapmayacağı ortaya çıkmaktadır. Benzer bir yaklaşım, T.C. Ziraat Bankası AŞ.'nin “Şube Operasyonları Daire Başkanlığı” tarafından hazırlanan ve banka şubelerine gönderilen “Şube Operasyonları Uygulama Esas ve Usulleri, Temmuz 2008” başlıklı açıklamalarında da görülmektedir.

⁴⁰ KENDİGELEN, Abuzer, *Çekte Kısmî Karşılık, Makalelerim*, Cilt I, 1986–2001, İkinci Bası, İstanbul, 2006, s. 498 (Makalelerim I - Çekte Kısmî Karşılık).

⁴¹ Y. 19. HD.'nin 15.02.2005 tarihli ve E. 2004/6909, K. 2005/1234 sayılı kararı (karar için bkz.: <http://hukukcafe.blogspot.com/2008/03/ekin-sresinde-bankaya-ibraz-kar.html> 14.11.2008 ve Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altında yer alan kararlar).

lin bu konuda açık bir istemini arayan kararını bozmuş ve kanaatimizce de son derece yerinde olarak “Çekin süresinde bankaya ibrazı, karşılığı bulunmaması halinde, yasa gereğince bankanın sorumlu olduğu asgari miktarın ödenmesi talebini de içerir. Bu nedenle mahkemenin ibraz sırasında ayrıca böyle bir talepte bulunmadığına ilişkin red gerekçesi yerinde değildir” görüşünü ortaya koymuştur⁴².

Bununla birlikte hamil, muhataba, ÇekK. m. 10 hükmünce ödemesi gereken kanunî garanti miktarını almak istemediğini “açıkça” bildirirse, artık muhatabın kanunî ödeme yükümü ortadan kalkar⁴³. Ancak burada bir kez daha belirtmek gerekir ki, TTK. m. 730, f. 1, b. 8 hükmü uyarınca poliçelere ilişkin TTK. m. 621 hükmü çeklerde de uygulama alanı bulacağından, hamilin kısmî ödemeyi reddetme yetkisi bulunmamaktadır⁴⁴. Bununla birlikte, muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemekle yükümlü bulunduğu asgari miktarın “fiilen reddedildiği” durumda, çek hamili, kısmî karşılığı almaktan kaçınmış olacağından, muhatabın yasal olarak ödemekle yükümlü bulunduğu miktar oranında alacaklı temerrüdüne düşmüş sayılacak ve reddedilen kısım bakımından keşideci dışındaki çek borçlularına karşı sahip olduğu başvuru hakkını da kaybedecektir⁴⁵. Gerçekten de bedelleri büyük çeklerde hamil, çekin aslını bankada bırakmamak amacıyla söz konusu miktarı kabul etmek istemeyebilir⁴⁶ ya da çek bedeli karşısında muhatabın ödemekle yükümlü bulunduğu miktar hamil açısından bir anlam ifade etmeyebilir. Kanaatimizce, hamilin kısmî karşılığı kabul etmeyeceğini muhataba bildirmesi üzerine muhatap yetkilisi, çekin üzerine kısmî karşılığın ödenmesinin kendisine önerildiği halde hamil tarafından reddedildiği şerhini düşmeli, aynı zamanda bu şerhin altına hamilin imzasını almalı ve ÇekK. m. 5 hükmü uyarınca söz konusu çekin ön ve arka yüzünün fotokopisini kendisinde saklı tutarak çekin aslını hamile iade etmelidir. Bu tespit, muhatabın hamile ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemekle yükümlü bulunduğu kanunî garanti miktarını önerdiğinin, ancak hamilin bu miktarı reddettiğinin açık bir delili olacak

⁴² Yüksek Mahkeme bu görüşünü başka kararlarında da aynı şekilde sürdürmüştür. Örneğin Yargıtay 19. HD.’nin 4.4.2005 tarihli ve E. 2004/8079, K. 2005/3559 sayılı kararında aynen “Çekin süresinde bankaya ibrazı, karşılığı bulunmaması halinde yasa gereğince bankanın sorumlu olduğu asgari miktarın ödenmesi talebini de içerir” denilmek suretiyle, çekin karşılıksız çıktığı bir durumda hamilin ayrıca bir istemi olmaksızın muhatabın ÇekK. m. 10 hükmünde yer alan kanuni garanti miktarını hamile ödemek zorunda olduğu görüşü vurgulanmıştır (karar için bkz. Kazancı İçtihat Bilgi Bankasının 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altında yer alan kararlar).

⁴³ POROY/TEKİNALP, N. 505.

⁴⁴ TTK m. 621, f. 2: *Hamil kısmî ödemeyi reddedemez.*

⁴⁵ KINACIOĞLU, Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 5. Baskı, Ankara, 1999, s. 271; ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (14. Bası), s. 294; KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 244, 301; KENDİGELEN, *Makalelerim I - Kısmî Karşılık*, s. 505. Her ne kadar öğretide, hamilin kısmî karşılığı reddetmesi durumunda keşideci de dahil tüm müracaat borçlularına karşı başvuru hakkını kaybedeceği çoğunluk görüşü olarak ifade edilse de, biz, *Kendigelien*’in isabetle ileri sürdüğü gibi, böyle bir olasılıkta hamilin “keşideci dışındaki” müracaat borçlularına karşı başvuru hakkını yitireceğini kabul ediyoruz (ayrıntılı bilgi için bkz. KENDİGELEN, *Makalelerim I - Kısmî Karşılık*, s. 506-508).

⁴⁶ POROY/TEKİNALP, N. 505.

ve bu konu ile ilgili ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda muhatap tarafından kullanılacaktır⁴⁷.

5. Muhatabın Kanunen Ödemekle Yükümlü Bulunduğu Miktarın Ödenme Zamanı Sorunu

A. 4814 Sayılı Kanun Değişikliği Öncesi Durum

Muhatabın, ÇekK. m. 10'da yer alan kanunî ödeme yükümlülüğünü ne zaman yerine getirmesi gerektiği sorusunun da açıkça cevaplanması gerekmektedir. Çünkü öğretilerde bu konu hakkında, 3167 sayılı Çek Kanunu m. 10 düzenlemesinde, 4814 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi farklı görüşler ortaya konulmuştur⁴⁸. Söz konusu maddenin eski metninin 1'inci fıkrası hükmü "*Karşılığı bulunmasa veya yetersiz kalsa bile muhatap banka müddetinde ibraz edilen altmışmilyon liraya kadar olan çekler ile bu miktar üzerindeki her çekin altmış milyon lirasını keşidecinin dışındaki hamile ödemeye mecburdur. 7'nci ve 8'inci madde hükümleri saklıdır. Bu husus hesap sahibi ile muhatap banka arasında yapılmış olan dönülemeyecek bir kredi sözleşmesi hükmündedir*" şeklinde kaleme alınmıştır. Bu fıkranın ikinci cümlesinde yer alan "*7'nci ve 8'inci madde hükümleri saklıdır*" ifadesi nedeniyle öğretilerde bir görüş, bu cümle hükmünün, muhatabın kanunî garanti meblağını ödeme zamanını tayin amacı ile sevk edildiğini; dolayısıyla muhatabın çeki ibraz eden hamile söz konusu miktarı hemen ödemeyip, öncelikle keşideciye düzeltme hakkını kullanması için ihtar mektubu göndermesi gerektiğini, muhatabın, ancak keşidecinin düzeltme hakkını kullanmaması durumunda ÇekK. m. 10 hükmüne dayalı ödeme yükümlülüğünü yerine getireceğini, çünkü kanunkoyucunun keşideciye öncelikle düzeltme hakkını kullanma olanağı vermek istediğini belirtmiştir⁴⁹. Yine bu görüş uyarınca, şayet keşidecinin düzeltme hakkı bulunmuyorsa muhatap, çekin ibrazı üzerine kanunî garanti miktarını çek hamiline ödemekle yükümlüdür⁵⁰.

Bu konuda öğretilerde ortaya konulan bir başka görüş ise, muhatabın, hamilin çeki ibrazı üzerine kanunî garanti miktarını her halde derhal ödemesi

⁴⁷ Öğretilerde *Kendigelen* de, hamilin kısmî ödemeyi kabul etmemesi olasılığında, bu tutarın reddedildiğine ilişkin yazılı bir belge alınmasının, ileride banka aleyhine açılacak bir sorumluluk davası açısından önem taşıyacağını düşünebileceğini belirttikten sonra, sadece kısmî karşılığın mevcut olduğunun çekin arkasında yazılı olmasına karşın herhangi bir ödemenin yapılmaması olasılığında, karine olarak kısmî karşılığın reddedildiği gerekçesi ile ödenmediği sonucuna varılması gerektiğini ileri sürmüştür. Ancak yazar devamla, böyle bir kabulün aksinin her zaman iddia ve ispat olunabileceğinden, kısmî karşılığı reddettiğine yönelik hamilin yazılı bir beyanının alınmasının ispat kolaylığı sağlaması yönünden her zaman için muhatap yararına olacağını da vurgulamıştır (*KENDİGELEN, Makalelerim I - Çekte Kısmî Karşılık*, s. 498, dp. 29).

⁴⁸ 3167 sayılı Kanun m. 10 düzenlemesinde 4814 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce konu ile ilgili olarak ortaya konulan görüşler ve bunların değerlendirilmesi hakkında geniş açıklamalar için bkz. *TEKİL, M.*, s. 136-137.

⁴⁹ *REİSOĞLU, Seza, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Eylül, 1998, s. 215-216 [Çek (1998)]. Aynı doğrultuda *GÖLE, Çek Hukuku*, s. 201-202; *ÖZTAN, Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1303-1304.

⁵⁰ *REİSOĞLU, Çek* (1998), s. 216.

gerektiğini, keşidecinin düzeltme hakkını kullanmasını beklemeye gerek bulunmadığını ifade ettikten sonra; kanunî garanti miktarının altında veya buna eşit bedeli içeren bir çekin muhatap tarafından ödenmesi durumunda, bu çekin üzerine “karşılıksızdır” kaydı yazılmayacak olmakla birlikte aslında çekin karşılıksız olduğunu, kanunkoyucunun bu nedenle ÇekK. m. 7 ve m. 8 hükmünü saklı tuttuğunu savunmaktadır⁵¹. Bu görüşe göre ayrıca, kanunî garanti miktarına kadar olan çeklerde hamil alacağını tamamen ve zamanında almış bulunduğu göre, düzeltme hakkını kullanan keşidecinin ÇekK. m. 8 hükmü uyarınca ödediği tutar hamile ödenmeyecek; muhataba ait olacaktır.

Nihayet bu konuda, ÇekK.’da, 4814 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce savunulan son bir görüşe göre, muhataba ÇekK. m. 10 düzenlemesi ile getirilen ödeme yükümlülüğünün kaynağı, keşideci ile muhatap arasında çek kamesinin teslimi sırasında kanun hükmü gereği akdedildiği varsayılan, dönülmeyecek bir kredi sözleşmesidir ki, bu nedenle keşidecinin hesabında hiç para bulunmasa bile muhatap nezdinde kanunî garanti miktarı her zaman mevcuttur ve bundan dolayı böyle bir çekin karşılık bulunmadığı gerekçesiyle ödenmemesi de söz konusu olmayacak; kanunî garanti miktarının üzerinde bir tutarı içeren çeklerin kanunî garanti miktarına kadar olan karşılıkları da aynı şekilde ödenecektir⁵². Bu görüş uyarınca, kanunkoyucunun ÇekK. m. 10 hükmü ile, hamillere sağladığı garanti budur ve muhatap, çek hesabında karşılık bulunup bulunmadığına bakmaksızın, kanunî garanti miktarını çekin ibrazı üzerine derhal hamile ödemek zorunda olup; bu miktarın altında veya buna eşit miktarda bedeli içerip de muhatap tarafından tam karşılığı ödenen bir çek karşılıksız olarak nitelendirilmez ve bu nedenle keşideci hakkında ÇekK. m. 7 ve m. 8 hükmünün uygulanması da söz konusu olamaz⁵³. Kanunkoyucunun ÇekK. m. 7 ve m. 8 hükmünü saklı tutmasının nedeni, çek bedelinin kanunî garanti miktarının üzerinde olduğu durumlarda, muhatapın kanunî garanti miktarını hamile ödemesi üzerine, çek bedelinin geri kalan kısmı için karşılıksız çeklere ilişkin prosedürün işletilmesini sağlamaktır ki, bu durumda neler yapılması gerektiği ÇekK. m. 7 ve m. 8 hükmünde düzenlenmiştir ve nihayet, muhatap, hamile ödemiş olduğu kanunî garanti miktarını keşideciden ancak sözleşmesel sorumluluk hükümlerine dayanarak tahsil etmelidir; yoksa keşideci tarafından hamil adına yatırılmış olan paradan muhatapın kendi alacağını tahsil etmesi olanaklı değildir⁵⁴.

B. 4814 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrası Durum

4814 sayılı Yasa ile ÇekK’nın “bankanın sorumlu olduğu miktar” kenar başlıklı 10’uncu madde hükmünde de değişiklik yapılmış ve ÇekK. m. 7 ve m. 8 hükümlerini saklı tutan cümle madde metninden çıkarılmıştır. Ancak yapılan bu değişikliğe karşın, muhatapın kanunî yükümlülüğünü yerine getirme zamanı konusundaki görüş ayrılıkları sona ermiş değildir.

⁵¹ DONAY, Süheyl, *Son Değişikliklerle Çek*, 2. Bası, Kırklareli, 1990, s. 57-58.

⁵² TEKİL., M., s. 136-137.

⁵³ TEKİL., M., s. 137.

⁵⁴ TEKİL., Müge, s. 137.

Arkan, 3167 Sayılı ÇekK.'da 4814 sayılı Kanunla yapılan değişiklikleri incelediği makalesinde, konu hakkında, 10'uncu maddenin yeni şeklinde, 7'nci ve 8'inci madde hükümlerine yapılan göndermeye yer verilmemekle birlikte, muhatabın ödeme yükümünün, gene düzeltme hakkının kullanılması için öngörülen sürenin sonunda yerine getirileceğinin kabul edilmesinin uygun olacağı görüşünü ifade etmektedir⁵⁵.

Reisoğlu ise, ÇekK'nın yeni 10'uncu maddesinde m. 7 ve m. 8 hükümlerine yönelik bir atıf bulunmadığı için, bankanın, "çekin ibrazında karşılıksız çıkması ile birlikte ödeme yükümlülüğünün doğacağı" görüşünü ileri sürmek suretiyle⁵⁶, 4814 sayılı Kanun değişikliği öncesi savunduğu ve yukarıda açıkladığımız görüşünden dönmüştür.

Kendigelen de, eski düzenlemenin aksine yeni ÇekK. m. 10 hükmünde, ÇekK. m. 7 ve m. 8 hükümlerine yollama yapılmamış olduğundan, artık düzeltme hakkına ilişkin sürenin sona ermesini beklemeye gerek bulunmadığını, çekin ibrazı ile birlikte muhatabın her bir çek yaprağı için öngörülen asgarî rakamı ödemek zorunluluğunun kabul edilmesi gerektiğini⁵⁷ belirtmektedir.

C. Yargıtay'ın Görüşü

Tespit edebildiğimiz kadarı ile Yargıtay'ın bu konudaki görüşlerini şu şekilde ortaya koymak mümkündür: Yüksek Mahkeme öncelikle, muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî ödeme yükümlülüğünün yerine getirilme zamanını "çekin ibraz anı" olarak ifade etmektedir. Nitekim 12. HD'nin 8.10.2004 tarihli kararında⁵⁸ "4814 Sayılı Yasa ile değişik 3167 Sayılı Yasanın 10. maddesine göre muhatap banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için 300.000.000 TL'ye kadar ve kısmen karşılığının bulunması halinde ise bu miktar, her çek yaprağı için 300.000.000 TL'ye tamamlanacak biçimde ödeme yapmakla yükümlüdür. **Sözü edilen bu yasa hükmü çekin ibraz anındaki ödeme yükümlülüğüne ilişkin olup, ...**" denilmek suretiyle, muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî garanti miktarının "çekin ibrazı" anında ödenmesi gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.

Bununla birlikte Yargıtay bir başka kararında⁵⁹, kanunî garanti miktarının çekin ibrazı anında istenmemiş olmasının daha sonra istenmeyeceği an-

⁵⁵ ARKAN, s. 16.

⁵⁶ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 254.

⁵⁷ KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 233. Aynı doğrultuda REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 254.

⁵⁸ Yargıtay 12. HD.'nin 8.10.2004 tarih ve E. 2004/16462 K. 2004/21291 sayılı kararı (karar için bkz. Kazancı İçtihat Bilgi Bankasının 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altında yer alan kararları).

⁵⁹ Yargıtay 19. HD.'nin 3.3.2005 tarihli ve E. 2004/9172 K. 2005/2222 sayılı kararı (karar için bkz. Kazancı İçtihat Bilgi Bankasının 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altında yer alan kararları). Tokat Sulh Hukuk Mahkemesi de önüne gelen benzer bir uyumsuzlukta, Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin bu kararına atıf yapmak suretiyle aynı doğrultuda karar vermiş; karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir (Tokat Sulh Hukuk Mahkemesi E. 2005/950, K. 2005/1512. Karar için bkz. <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=6820> -30.11.2008-).

lamına gelmeyeceği, dolayısıyla çekin arkasına muhatap tarafından “karşılıksızlık nedeniyle ödenmediği” olgusunun yazılıp çek aslının hamile iade edilmesinden sonra da hamil tarafından ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak muhataptan ödemekle yükümlü olduğu miktarın istenebileceği görüşünü belirtmiştir. Söz konusu kararda özetle “*Karşılıksız çıkan her çek yaprağından dolayı muhatap banka 300.000.000.TL ile sorumludur. Bu miktarın ibraz sırasında istenmemiş olması daha sonradan istenmesine engel teşkil etmez*” denilmiştir. Yüksek Mahkeme aynı kararında ayrıca, yerel mahkemenin “... *Kısmi ödemenin kabul edilmediğine dair davacı tarafça imzalanmış belge de bulunmadığından davanın kabulüne –çekin arkasının yazılmasından sonra da muhataptan ÇekK. m. 10 hükmüne dayanılarak istemde bulunulmasına-*” ilişkin kararını usul ve yasaya uygun bulmak suretiyle, çekin arkasına sadece karşılıksız kaydının yazılmış olmasının hamil tarafından kısmî ödemenin kabul edilmediği sonucunu doğurmayacağını; bunun için kısmî ödemenin kabul edilmediğine ilişkin hamil tarafından imzalanmış bir belgenin varlığının gerekli olduğunu da ifade etmiştir.

D. Kanaatimiz

ÇekK. m. 10 düzenlemesinin kanuna konulma amacına yönelik yukarıda yaptığımız açıklamalarda da belirttiğimiz üzere, kanaatimizce kanunkoyucu, ibraz ettiği çekin karşılıksızlık nedeniyle ödenmemesi üzerine mağdur olan hamilin bu mağduriyetini belirli bir miktarla sınırlı olarak da olsa “çekin karşılıksız çıktığı anda” gidermeyi amaçlamaktadır. Çünkü hamil, paraya eşdeğerde bir ödeme aracı olan çeki, muhatabın “gerekli inceleme ve araştırma”yı yaptıktan sonra keşideciye çek hesabı açtığına güvenerek kabul etmiş ve söz konusu bu çeki ibraz süresi içinde tahsil edeceği inancıyla hareket etmiştir. Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî garanti miktarının ödenme zamanını çekin karşılıksız çıktığı anda değil de, öğretide bir grup yazar tarafından ileri sürüldüğü gibi, düzeltme hakkının kullanılması için gerekli olan sürenin geçirilmesinden sonra olarak belirlemek, Çek Kanununun hamilin korunması amacıyla bağdaşmamaktadır. Diğer taraftan madde metninde “*muhatap banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde ... ödeme yapmakla yükümlüdür*” denilmek suretiyle muhatabın ödeme yapma zamanının çekin karşılığının bulunmaması hali, yani “karşılıksızlık anı” olduğu açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Ancak burada bir konuya açıklık getirilmesi gerekmektedir: Acaba, yukarı özetini verdiğimiz Yargıtay kararında ileri sürüldüğü gibi, çekin arkasına muhatap tarafından “karşılıksız olduğu için ödenmemiştir” kaydının yazılıp, çekin hamile iade edilmesinden sonra, hamil ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak muhataptan bir istemde bulunabilecek midir? İlk olarak belirtilmelidir ki, muhataba ödenmek üzere ibraz edilen bir çekin karşılıksız çıkması durumunda, karşılıksızlığın ancak TTK. m. 720’de öngörülen yollardan biri ile tespit edilmesinden sonra hamilin müracaat hakkı doğmuş olacaktır. Müracaat borçluları ise, TTK. m. 730, f.1, b.12’nin poliçe borçlularının müteselsil sorumluluğuna ilişkin TTK. m. 636’ya yapmış olduğu atıf uyarınca “keşide-

ci”, “ciranta” ve “çekte aval veren kişi”dir. Çekte kabul söz konusu olmadığı için (TTK. m. 696) hamilin çekin ödenmemesi durumunda başvurabilecekleri arasında muhatap yer almamaktadır. Bir başka deyişle, çekte muhatap hiçbir şekilde kambiyo ilişkisinin içerisinde değildir. Hamil sadece çekte imzası bulunanlara karşı bir kambiyo talep hakkını haizdir; bunlar da keşideci, cirantalar ve avalistlerdir⁶⁰. Bu nedenle çek hamilinin ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca muhatabın ödemekle yükümlü bulunduğu kanunî garanti miktarını, İcra ve İflas Kanununda kambiyo senetleri için özel olarak öngörülmüş takip yollarından⁶¹ biri ile isteyebilmesi olanaklı değildir. Nitekim Yargıtay da çeşitli tarihlerde vermiş olduğu kararlarında bu durumu açıkça belirtmiş ve 3167 sayılı ÇekK. m. 10 hükmüne dayanılarak muhatap aleyhinde kambiyo senetlerine mahsus takip yapılamayacağını isabetli bir şekilde ifade etmiştir⁶².

Yukarıda da açıkladığımız üzere, muhatap banka ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemekle yükümlü bulunduğu kanunî garanti miktarını, koşullar gerçekleştiğinde, herhangi bir istem olmaksızın ve böyle bir istemi beklemeksizin çek hamiline ödemeyi önermek; hamil tarafından bu miktarın kabul edildiğinin beyan edilmesi üzerine ödeme yaparak, bu durumu ve ibraz tarihini çekin arkasına yazıp, hamilin imzasını aldıktan sonra çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisini çek hamiline vermek ve çek aslını kendisinde alıkoymak zorundadır (ÇekK. m. 4, f. 2). Buna karşılık, hamilin kendisine yapılan kısmî ödeme önerisini reddetmesi durumunda muhatap, çekin arkasına bu sefer “kısmî karşılığın hamile önerildiği, ancak hamil tarafından kabul edilmediği için ödenemediği” şerhini ve ibraz tarihini yazıp, bu şerhin altına hamilin imzasını aldıktan sonra, bu sefer çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisini kendisinde alıkoymak, çek aslını hamile iade etmek yükümlülüğü altındadır (ÇekK. m. 5). Ancak muhatabın böyle bir işleminden sonra artık çek hamilinin ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak muhataptan herhangi bir istemde bulunabilmesi olanaklı değildir.

Diğer taraftan, çekin tamamen karşılıksız çıktığı ya da çek hesabında muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemek zorunda olduğu kanunî garanti miktarının altında bir karşılık bulunduğu bir olasılıkta, muhatap tarafından çek hamiline, ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca herhangi bir ödeme önerisinde bulunulmadan doğrudan çekin arkasının yazılarak hamile iade edilmesinden sonra da kanaatimizce çek hamili, muhataba karşı ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak icra takibine girişebilecektir. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin 3.3.2005 tarihli ve E. 2004/9172 K. 2005/2222 sayılı kararında da

⁶⁰ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1129.

⁶¹ İcra ve İflas Kanunu m. 168 vd.

⁶² Bu kararlara örnek olarak, Yargıtay 12. HD. 11.7.2006 tarihli ve E. 2006/12303, K. 2006/15213; Yargıtay 12. HD. 21.12.2005 tarihli ve E. 2005/23322, K. 2005/25630; Yargıtay 12. HD. 8.10.2004 tarihli ve E. 2004/16462, K. 2004/21291; Yargıtay 19. HD. 10.02.2005 tarihli ve E. 2004/8096 K. 2005/1024 sayılı kararlar (Kazancı İçtihat Bilgi Bankasının 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altında yer alan kararlardan alınmıştır).

isabetle belirtildiği gibi⁶³, ortada çek hamili tarafından kısmî ödemenin kabul edilmediğine dair imzalanmış bir belge de mevcut değildir. Yani çek hamili, ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kendisine ödenmesi öngörülen kanunî garanti miktarını almaktan feragat etmiş olarak değerlendirilemez. Böyle bir durumda muhatap, kanun gereği yerine getirmek zorunda olduğu bir yükümlülüğünü yerine getirmemiş olmaktan dolayı sorumlu olacaktır.

Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemekle yükümlü bulunduğu kanunî garanti miktarını koşullar olduğu halde hamile ödemeyi önermeden doğrudan çekin arkasına karşılıksız yazıp çek aslını hamile iade ettiği olasılıkta, çek hamili çek hakkında hiçbir işlem yapmaksızın söz konusu çeki kendisinden ciro yoluyla aldığı cirantaya götürmüş ve bu ciranta da çek bedelini ve gerekli diğer ödemeleri yaparak çeki iade almışsa, kanaatimizce çekin arkasının yazılmış olmasına karşın, hamilin muhataba yönelik ÇekK. m. 10 hükmüne dayalı istemi, cirantaya geçmiş olacaktır. Nasıl ki, karşılıksız çek suçu için şikâyette bulunma hakkı ÇekK. m. 16b, f. 1 gereğince “çeki elinde bulundurmaları koşulu ile ödemede bulunan cirantaya” verilmişse, yani şikâyette bulunma hakkının ödemede bulunan cirantaya geçeceği açıkça belirtilmişse, söz konusu durumda da, hamilin ÇekK. m. 10 hükmüne dayalı istemi cirantaya geçmelidir. Kanaatimizce önerdiğimiz bu çözüm, çeki olan güveni daha da güçlendirecek bir yaklaşım içermektedir.

Öğretide *Kendigelen*, çekin ibrazı ve ödenmeme durumunun tespiti sırasında gerek keşidecinin çek hesabında bulunan kısmî karşılığın, gerek muhatapın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemekle sorumlu tutulduğu kanunî garanti miktarının ödenmesini talep etmeyen hamilin, bu miktarla sınırlı olmak üzere keşideci dışındaki çek borçlularına karşı sahip olduğu müracaat hakkını kaybedeceğini belirttiikten sonra, söz konusu tutarla ilgili olarak daha sonra muhatap bankadan da istemde bulunulamaması gerektiği görüşünü ileri sürmektedir⁶⁴. Yazar, konuya ilişkin açıklamalarının devamında, Yargıtay’ın bu görüşte olmadığını, Yüksek Mahkemenin, çek hamilinin muhataptan ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî garanti miktarını çekin ibrazı anında istememiş olmasının sonradan istemesine engel oluşturmayacağı görüşünü ortaya koyduğunu da ifade etmektedir⁶⁵.

Burada öncelikle belirtmelidir ki, keşidecinin çek hesabında hiç karşılık bulunmadığı olasılıkta da kanaatimizce çekin bir kısmî karşılığı vardır ve bu karşılık muhatapın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemekle yükümlü kılındığı kanunî garanti miktarıdır⁶⁶. Dolayısıyla, yukarıda ortaya koyduğumuz

⁶³ Karar için bkz. Kazancı İçtihat Bilgi Bankasının 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altında yer alan kararlarına.

⁶⁴ KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 233-234.

⁶⁵ KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 234.

⁶⁶ Aynı doğrultuda ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1304. TEKİL, M. s. 137-138. Yazar, ÇekK. m. 10’da düzenlenen kanunî garanti miktarının muhatap tarafından keşideciye çek karnesinin teslimi sırasında açılmış bir kredi niteliğini taşıması nedeniyle, muhataba ödenmek üzere ibraz edilen her çekin kanunî garanti miktarına kadar karşılığının bulunduğu sonucunun doğmakta olduğunu ifade etmektedir.

görüŖü doğrultusunda, Ŗayet bir çekin ödenmek üzere ibrazı üzerine tamamen karşılıksız çıkması olasılığında muhatap, ÇekK. m. 10'da öngörölen kanunî garanti miktarını çek hamiline ödemeyi önermiŖ, hamil bu miktarı kabul etmeyeceğini muhataba açıkça belirtmiŖ ve hamilin bu beyanına dayanılarak çekin arkasına kanunî garanti miktarının ödenmesinin önerildiği halde hamil tarafından kabul edilmediği yazılarak, bu beyanın altına hamilin imzası alınmıŖsa⁶⁷, hamilin bundan sonra ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak muhataptan istemde bulunması olanaklı değildir.

Hamilin, burada ortaya koyduğumuz görüŖümüŖ uyarınca, bu isteminin ileri sürölebileceği süre ne kadardır? Muhatap, çekin ödenmemesi üzerine yapılacak bir takipte müracaat borçlusunu (keŖideci, lehtar, ciranta ve bunların avalisti) olmadığı için böyle bir olasılıkta TTK. m. 726'da öngörölen 6 aylık zamanaŖımı süresinin uygulanması düşünölemez. Muhatabın ÇekK. m. 10'da yer alan kanunî garanti miktarını ödeme yükümlölüğünün kaynağı kanundur. Kanunda bu istemin ileri sürölebileceği bir zamanaŖımı süresi de öngörölmüŖ değildir. Ŗayet kanunda bir alacak hakkının ileri sürölebilmesi için özel bir zamanaŖımı süresi düzenlenmemiŖse, kanundan kaynaklanan her türlü alacak haklarında BK. m. 125 hükmü uygulanır ve bu alacaklarda 10 yıllık zamanaŖımı süresi dikkate alınır⁶⁸. Dolayısıyla, muhatabın çekin karşılıksız çıkması üzerine hamile kanunen ödemekle yükümlö bulunduğu miktarı ödemeyi önermeden doğrudan doğruya çekin arkasına "karşılıksızdır" veya "ÇekK. m. 10 uyarınca kanunî garanti miktarı hamil tarafından reddedilmiŖtir" yazılarak bu Ŗerhin altına imzası alınmadan çekin kendisine iade edilmesi durumunda hamil (veya çeki iade ettiği ciranta), kanaatimizce BK m. 125 hükmüne dayanarak muhataptan 10 yıllık zamanaŖımı süresi içerisinde ÇekK. m. 10'dan kaynaklanan kanunî yükümlölüğünü yerine getirmesi isteminde bulunabilecektir⁶⁹. Nitekim T.C. Ziraat Bankası A.Ŗ'nin çekle yapılacak ödemelere iliŖkin banka uygulamalarını içeren ve "yasal garanti kapsamında bankanın ödeme yükümlölüğü" baŖlıđı altında yer alan açıklamalarda "Karşılıksız iŖlemi yapılan çek için hamilin yasal garanti tutarını talep hakkı, 10 yıllık genel zamanaŖımına tabidir. BaŖka bir deyiŖle; ibraz anında yasal garanti miktarını almak istemeyen hamil, ibraz tarihinden sonraki 10 yıllık süre zarfında istediği zaman muhatap bankaya baŖvurup, kendisine bu miktarın ödenmesini talep edebilecektir. Yasal garanti kapsamında hamile yapılacak

⁶⁷ Burada hamilin imzasının alınması son derece önem arz etmektedir. Çünkü muhatap, hamile hiçbir Ŗekilde kısmi ödeme önerisinde bulunmadan sanki bulunmuŖ ve hamil bunu reddetmiŖ gibi çekin arkasına tek taraflı olarak açıklama yazabilecektir. Kısmi karşılığın hamil tarafından gerçekten reddedilip reddedilmediği ancak hamilin böyle bir Ŗerhin altına atmıŖ olduğu imza ile herhangi bir duraksamaya meydan vermeden anlaŖılabilecektir.

⁶⁸ TEKİNAY, Selâhattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOğLU, Haluk/ALTOP, Atilla, *Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve GeniŖletilmiş, Yedinci Baskı, İstanbul, 1993, s. 1035; TUTUMLU, Mehmet Akif, *Türk Borçlar Hukukunda ZamanaŖımı ve Uygulaması, Gözden Geçirilmiş-GeniŖletilmiş 3. Baskı*, Ankara, 2007, s. 42.

⁶⁹ Öğretide Reisoğlu, konuyu doğrudan ilgilendiren baŖka bir açıklama yapmadan, bankanın yasal yükümlölüğünün, borcunun muaccel olduğu tarihten itibaren 10 yıllık genel zamanaŖımına tabi olacağını ileri sürmektedir (REISOğLU, *Çek* (2003), s. 254).

ödemede, karşılıksız kaydının düşüldüğü tarihte geçerli olan miktar esas alınır” denilerek, hamilin çekin arkasını yazdırdıktan sonra da ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak muhataptan ödeme isteminde bulunabileceği ve bu istemin ibraz tarihinden itibaren 10 yıllık süre içinde gerçekleşebileceği kabul edilmiştir.

6. Çekin, Hamil ya da Hamilin Temsilcisi Tarafından İbraz Edilmiş Olması

Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî garanti miktarını ödeyebilmesi için çekin mutlaka keşideci ya da keşidecinin temsilcisi dışında bir hamil ya da bu hamilin temsilcisi tarafından ödenmek üzere muhataba ibraz edilmesi zorunludur. ÇekK. m. 10 düzenlemesinde 4814 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce, muhatapın sadece ve ancak “keşidecinin dışındaki hamile” ödeme yapmak zorunda olduğu, madde metninde açıkça ifade edilmişti.

Buna karşılık, maddenin 4814 sayılı Kanun ile değişik yeni metninde, ödemenin “keşideci dışındaki hamile” yapılacağı yönünde bir ifadeye yer verilmemiştir⁷⁰. Durum böyle olmakla birlikte, muhatapın kanunî garanti miktarını ödeyeceği kişiler kategorisinde herhangi bir değişiklik söz konusu değildir. Muhatabın, bizzat keşideci ya da onun bir temsilcisi tarafından ödenmek üzere ibraz edilen bir çekin karşılıksız çıkması üzerine, keşideciye ya da onun temsilcisine kanunî garanti miktarını ödemekle yükümlü bulunduğu görüşü savunulamaz. Böyle bir anlayış ÇekK. m. 10 hükmünün kanuna konuluş amacıyla bağdaşmaz. Maddenin en önemli amacı, bir kez daha belirtmek gerekirse, keşideci dışındaki lehtar, hamil ya da bunların temsilcilerine, çekin karşılıksız çıkması durumunda hiç olmazsa belirli bir miktarın muhatap tarafından kendilerine ödeneceği güvencesini vermek ve böylece bu kişilerin, keşidecinin çekle yapmış olduğu ödemeyi tereddütsüz bir şekilde kabul etmelerini sağlayarak, çekle yapılacak ödemeleri yaygınlaştırmaktır. Aksi bir düşünce, muhatap açısından kabul edilemeyecek sonuçların doğmasına yol açacaktır. Nitekim öğretilde *Kendigelen*, mevcut düzenleme kapsamında da muhatapın, keşidecinin kendi lehine keşide ettiği çekler açısından herhangi bir ödeme yapmasının zorunlu olmadığı sonucuna varılması gerektiğini; yapılan değişikliğin gerekçesinde aksine bir yorumu haklı kılacak herhangi bir açıklamanın yer almadığını ve aynı zamanda, keşidecinin kendi lehine keşide ettiği çekler açısından da muhatapın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödeme yapmakla yükümlü bulunduğu görüşünün savunulmasının, ama-

⁷⁰ Gerçi öğretilde *Teoman*, ÇekK. m. 10 düzenlemesinin 4814 sayılı Kanun ile değişiklik öncesi metninde yer alan “keşidecinin dışındaki hamile ödemeye mecburdur” ifadelerinin de muhatapın korunması açısından yeterli olmadığını; çünkü söz konusu düzenlemenin bankalar açısından her yaprak için öngörülen ödeme zorunluluğunun kötüye kullanılmasına yol açabileceğini, bu nedenle madde metnine “muhatap bankanın bilerek zararına hareket eden hamillere karşı ödeme zorunluluğunun kaldırılmasını olanaklı kılan” istisnai bir hükmün konulmasında yarar bulunduğunu, böylece bankaların hiç olmazsa, durumu bildiklerini kanıtladıkları kişilere karşı ödeme yapmaktan kurtulabilecekleri görüşünü ortaya koymuştur (bkz. *TEOMAN, Çek Yasası*, s. 20).

cı salt hamillerin korunması olan bir düzenlemenin söz konusu amacı ile de bağdaşmayacağını ifade etmektedir⁷¹.

Diğer taraftan, keşidecinin kötüniyetle hareket etmek suretiyle, üçüncü bir kişi ile anlaşarak muhatabın ÇekK. m. 10 uyarınca ödemekle yükümlü bulunduğu kanunî garanti miktarını bu kişiye ödemesini sağlayarak maddenin amacına aykırı bir şekilde hareket etmesi de her zaman olanaklıdır⁷².

IV. Muhatabın, Çek Kanunu Madde 10 Hükmü Uyarınca Hamile Yapmış Olduğu Ödeme Miktarını Tahsil Sorunu

ÇekK. m. 10 düzenlemesinde, muhatabın ödemekle yükümlü tutulduğu miktarın, “hesap sahibi ile muhatap banka arasında, çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdî kredi sözleşmesi” olarak nitelendirildiğini; bu sözleşmeden dönmesi mümkün olmayan muhatabın, koşullar gerçekleştiği durumda kanunî garanti miktarını hamile ödeme yükümlülüğü altında olduğunu ifade etmiştik.

Muhatabın kanun gereği ödemiş olduğu bu tutarı hesap sahibinden çeşitli şekillerde tahsil etme olanağı bulunmaktadır: İlk olarak, kendisine çek hesabı açmak istemi ile başvuran kişinin yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda çek hesabı açılacak ekonomik ve sosyal duruma sahip olduğu belirlenirse (ÇekK. m. 2), ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca yapabileceği olası ödemelerin karşılığında (yaprak sayısı x kanunî garanti miktarı) hesap sahibinden teminat isteminde bulunabilecektir⁷³. Şayet hesap sahibi muhatabın zaten kredi müşterisi ise, muhatabın ÇekK. m. 10 uyarınca yapacağı olası ödemelerin karşılığının teminatı, hesap sahibinin daha önce verdiği ipotekler, ticari işletme rehinleri, mevduat ve alacaklar üzerindeki rehinler ve kefaletler oluşturacaktır⁷⁴. Bu yöntemin dışında muhatap, hamile ÇekK. m. 10 uyarınca yapabileceği azami ödemelerin karşılığı paranın hesap sahibi tarafından çek hesabı açılırken bloke bir hesaba yatırılması isteminde de bulunabilir. Bu durumda öğretide *Reisoğlu*, bloke olarak alınan paranın çek hesabı dışında bir hesapta tutulması ve hesap sahibinin bu hesap üzerinde bankaya rehin hakkı tanınması gerekeceğini; hesap sahibinin çek hesabında para buldurması sonucu çek yaprakları ödendikçe veya iade edildikçe o miktarda paranın hesap sahibince geri alınabileceğini ileri sürmektedir⁷⁵. Böyle bir olasılıkta, ÇekK. m. 10 uyarınca hamile ödeme yapan muhatap, ödediği miktarı söz

⁷¹ KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 231. ÇekK. m. 10 düzenlemesinin eski metni döneminde de öğretide, kanunî garanti miktarını tahsil olasılığını keşideciye tanımanın bir anlamı bulunmadığı, böyle bir uygulamanın iyiniyet kuralları ile bağdaşmayacak davranışları kolaylaştıracağına açık olduğu görüşü savunulmuştur (GÖLE, *Çek Hukuku*, s. 200; ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1303).

⁷² TEOMAN, *Çek Yasası*, s. 20; ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1303.

⁷³ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 255; ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1301.

⁷⁴ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 255-256; ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1301-1302.

⁷⁵ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 256. Aynı görüşte ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1302.

konusu bu bloke hesaptan tahsil edebilecektir. Böylece muhatap daha başlangıçtan itibaren kanunen ödemekle yükümlü bulunduğu miktarın geri ödenmesini garanti altına almış olacaktır.

Şayet muhatap, çek hesabı açılırken hesap sahibinden ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca yapacağı ödemelerin karşılığı olarak belirli bir tutarı bloke bir hesaba yatırması isteminde bulunmamışsa, kanun gereği yapacağı ödemeleri, kanunen tesis edilen bu kredi sözleşmesi (dönülemeyecek gayri nakdi kredi sözleşmesi) uyarınca, ödeme tarihinden itibaren işleyecek kredi faiziyle birlikte hesap sahibinden talep edebilecektir⁷⁶.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de, 20.12.2004 tarihinde vermiş olduğu bir kararında⁷⁷, ÇekK. m. 10 hükmü kapsamında ödeme yapan bankanın, ödediği miktarı hesabı katedip hesap sahibinden isteyebileceğini ve bunun için ihtiyati haciz isteminde bulunabileceği görüşünü ortaya koymuştur.

V. Muhatabın, Çek Kanunu Madde 10 Hükmü Uyarınca Hamile Ödeme Yapması Durumunda, Çekin Karşılıksız Çek Olarak Değerlendirilip Değerlendirilmeyeceği Sorunu

3167 sayılı ÇekK. m. 16, f.1 hükmü uyarınca karşılıksız çek, ibraz süresi içine veya üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ödenmek üzere muhataba ibraz edilen ancak yeterli karşılığı bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çek olarak tanımlanmıştır⁷⁸. Görüldüğü üzere bir çekin sadece tamamen karşılıksız kaldığı durumda değil, hesap sahibinin çek hesabında kısmî karşılığın bulunduğu olasılıkta da karşılıksız çek suçu oluşabilmektedir. Ancak burada konumuz açısından şu soru gündeme gelmektedir: Acaba muhatabın, bedeli ÇekK. m. 10 hükmünde belirtilen kanunî garanti miktarı kadar olan bir çeki, hamile kanun gereği ödediği ya da bu miktarın altında kısmî karşılığı, kanunî garanti miktarına tamamlayarak ödeme yaptığı durumda karşılıksız çek suçundan söz edilebilecek midir?

3167 sayılı ÇekK.'da 4814 sayılı Kanun değişikliğinden önce öğretilde, muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödemekle yükümlü bulunduğu kanunî garanti miktarı veya bu miktarın altında bedelli çeklerin muhatap tarafından kanun gereği ödenmesi durumunda, hamilin çek karşılığını aldığı için şikâyet hakkı bulunmadığı; muhatabın ise, Kanunda şikâyet hakkı düzenlenmediği için şikâyette bulunamayacağı için karşılıksız çek suçunun oluşmama-

⁷⁶ KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 232; ERİŞ, Gönen, *Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku*, Genişletilmiş-Güncellenmiş, 5 Baskı, Ankara, 2004, s. 798 (5. Baskı); TEKİL, M., s. 138. Yazar, Kanunun keşideci ile muhatap arasında bir kredi sözleşmesi kurulduğunu kabul ettiğini; bu durumda işletilecek faiz oranının da bankaca uygulanmakta olan kredi faiz oranına göre belirlenmesinde bir engel bulunmadığını savunmaktadır.

⁷⁷ Y. 11. HD'nin 20.12.2004 tarihli ve E. 2004/14223, K. 2004/12515 sayılı kararı (karar için bkz. Kazancı İçtihat Bilgi Bankasının 3167 sayılı ÇekK. m. 10 altındaki kararlarına).

⁷⁸ Karşılıksız çekin tanımı, şartları, hukukî ve cezaî sonuçları hakkında ayrıntılı bilgiler için bkz. KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 282-374 (özellikle karşılıksız çek suçu için bkz. s. 334-367).

cağını ileri sürülmüştür⁷⁹. Bu görüşe göre, çekte yazılı bedel ne şekilde ödenmiş olursa olsun, ödeme gerçekleşmişse artık karşılıksız çekten söz edilemez⁸⁰.

3167 sayılı ÇekK.'da 4814 sayılı Kanun değişikliğinden önce, bedeli ÇekK. m. 10'da öngörülen kanunî garanti miktarı kadar olan veya bu miktarın altında kısmî karşılığını bulunan bir çekin muhatap tarafından "kanun gereği" ödenmesi durumunda karşılıksız çek suçunun oluşmayacağını ileri süren Eriş⁸¹, 4814 sayılı Kanun değişikliğinden sonra bu görüşünü değiştirmiş ve muhatabın kanunen ödemek zorunda olduğu miktar kadar veya bu miktarın altında bedelli çekler açısından da karşılıksız çek suçunun oluşacağını ifade etmiştir⁸². Yazar bu görüşünü, 3167 sayılı ÇekK.'ya eklenen m. 16b, f. 1'de geçen "...kanuni veya akdi teminatı nedeniyle tam ödemede bulunan bankanın şikâyetine bağlıdır..." ifadelerine dayandırmakta ve kanunî ödemenin kısmî yapıldığı olasılıkta da kısmî ödemede bulunan muhatabın şikâyet hakkının bulunduğu görüşünü savunmaktadır⁸³.

Arkan da, konu hakkında yaptığı açıklamalarında, 4814 sayılı Kanun değişikliği ile, kanunî yükümü nedeniyle karşılıksız çek için ödeme yapan bankaya ÇekK. m. 16b uyarınca şikâyet hakkı tanındığını, bu maddede geçen "kanuni veya (akdi) teminatı nedeniyle tam ödemede bulunma" koşulunun, her halde kanunî garanti miktarının "tam olarak" ödenmesi anlamına gelmeyeceğini belirttiğinden sonra, öğretide Eriş tarafından savunulduğu gibi, hükmün kanunî zorunluluk nedeniyle gereğinde kanunî garanti miktarına tamamlanacak şekilde ödeme yapılması olgusunu da kapsadığını ifade etmektedir⁸⁴. Yazar devamla, kanunî zorunluluk nedeniyle yapılan ödemenin çek bedelini tamamen karşılamadığı ve çek aslının muhatapça alıkonulup, onaylı çek fotokopisinin hamile verildiği olasılıkta, şikâyet hakkının hem hamilin hem de kanunî zorunluluk nedeniyle ödemede bulunan muhatabın kullanabileceğini, ancak verilecek para cezasının ÇekK. m. 16, f. 1'de öngörülen tutarı aşamayacağını belirtmektedir⁸⁵. Sonuç olarak yazar, muhatabın kanunî zorunluluk nedeniyle ödeme yapmasının çeki karşılıksız saymaktan kurtaramayacağı görüşünü ileri sürmektedir⁸⁶.

Reisoğlu ise, fıkra metninde yer alan tam ödeme ifadesinden, muhatabın akdi ve/veya kanunî olarak temin ettiği –garanti ettiği- miktarın "tam olarak

⁷⁹ TUNA, s. 320; ERİŞ, Gönen, *Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku*, Ankara, Mayıs, 1993, s. 546 (1. Baskı) ve *Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku*, Ankara, 2000, s. 733 (3. Baskı); Aynı görüşte ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1305-1306.

⁸⁰ REİSOĞLU, *Çek* (1998), s. 175; Aynı doğrultuda ERİŞ, 1. Baskı, s. 546 ve ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (1997), s. 1306.

⁸¹ ERİŞ, 1. Baskı, s. 546 ve 3. Baskı, s. 733.

⁸² ERİŞ, 5. Baskı, s. 797.

⁸³ ERİŞ, 5. Baskı, s. 797-798.

⁸⁴ ARKAN, s. 16.

⁸⁵ ARKAN, s. 17.

⁸⁶ ARKAN, s. 17.

ödenmesi”nin anlaşılması gerektiğini; yoksa tam ödeme ile çekin karşılıksız kalan miktarının tamamen ödenmesinin söz konusu olamayacağını ileri sürmektedir⁸⁷. Ancak yazarın buradaki ifadelerinden, muhatabın kanunî garanti miktarının altında bir ödeme yapması olasılığında (kanunî garanti miktarının kısmen ödenmesi durumunda) sanki karşılıksız çek suçu oluşmuş sayılmayacak izlenimi uyanmaktadır.

Kendigelen de, “Çek Hukuku” adlı eserinde, kanunkoyucu tarafından, karşılığı bulunmayan bir çek bedelinin kanun (ÇekK. m. 10) ya da garantili çeklerde olduğu gibi sözleşmeye dayalı bir teminatı nedeniyle muhatap tarafından tamamen ödenmesi durumunda yine karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşacağını kabul ettiğini ve bu kez şikâyet hakkının çek bedelini tamamen ödeyen muhataba tanındığını ifade etmektedir⁸⁸.

3167 sayılı ÇekK.’ya 4814 sayılı Kanunla eklenen m. 16b, f. 1 hükmünde “kanunî teminatı nedeniyle tam ödemede bulunan” muhataba da karşılıksız çek suçu nedeniyle şikâyet hakkı tanındığı için kanaatimizce de, bedeli muhatabın ÇekK. m. 10 uyarınca ödemekle yükümlü bulunduğu kanunî garanti miktarı kadar olan bir çekin muhatap tarafından kanun gereği ödenmiş olması durumunda artık karşılıksız çek suçu oluşmuş olacaktır. Fıkra hükmünde muhataba, kanunî teminatı nedeniyle ödemede bulunduğu için şikâyette bulunma hakkı tanındığına göre, muhatabın kanunî garanti miktarı kadar bedeli olan bir çeki kanun gereği ödemesi durumunda ortada bir karşılıksız çek suçu var demektir. Ancak bu suçtan dolayı şikâyet hakkı hamile ait değildir. Çünkü hamil, çek bedelini tamamen tahsil etmiştir. Şikâyet hakkı sadece, m. 16b, f. 1 hükmü uyarınca kanunî teminatı nedeniyle ödemede bulunan muhataba aittir.

3167 sayılı ÇekK.’nın 16b maddesinin birinci fıkrasında kanunkoyucu “tam ödemede bulunan bankaya” şikâyet hakkı tanımıştır. Fıkra hükmünün lâfzî ifadesi, karşılıksız çek suçu nedeniyle muhatabın ancak “tam ödemede bulunduğu” takdirde şikâyet hakkı olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Ancak bu yaklaşım kanaatimizce fıkranın düzenlenme amacı ile bağdaşmaz. Kanunkoyucu 4814 sayılı Kanun ile, uygulamada 3167 sayılı ÇekK. açısından eksiklik olarak nitelendirilen konularda çözümler getirmeyi amaç edinmiştir⁸⁹. 3167 sayılı Kanun bakımından uygulamada sorun oluşturan konulardan biri de, muhatabın ÇekK. m. 10 uyarınca kanunen ödemekle yükümlü bulunduğu miktarı ödemesi ya da bu miktarın altında kısmî karşılığı bu miktara tamamlayarak ödemesi durumunda karşılıksız çek suçunun oluşmuş sayılıp sayılmayacağı idi. 4814 sayılı Kanunla, “kanunî veya akdî teminatı nedeniyle tam ödemede bulunan muhataba”, böyle bir durumda karşılıksız

⁸⁷ REİSOĞLU, *Çek* (2003), s. 436.

⁸⁸ KENDİGELEN, *Çek Hukuku*, s. 340. Aynı doğrultuda BAHTİYAR, s. 140.

⁸⁹ 4814 sayılı Kanunun genel gerekçesinde bu Kanunun, “... ve 3167 sayılı Kanun uygulanmasında karşılaşılan aksaklıkları gidermek amacıyla hazırlandığı” belirtilmiştir (bkz. Bkz. TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 58).

çek suçunun işlendiği olgusu kabul edilmek suretiyle, şikâyetle bulunma hakkı verilmiştir. Buradaki tam ödemeyi, çek hesabında kanunî garanti miktarının altında bulunan kısmî karşılığı muhatabın kanunî garanti miktarına tamamlayarak ödeme yaptığı “kanunen kısmî ödeme” halini de kapsayacak şekilde anlamak gerekir. Nitekim yukarıda da belirttiğimiz üzere öğretide de konuya değinmiş olan yazarlar, fıkranın muhatabın kısmî ödemesini de kapsayacak şekilde yorumlanması gerektiğini ileri sürmektedirler⁹⁰.

Konuya ilişkin son olarak şu noktaya da değinmek gerekir: *Arkan*'in isabetle belirttiği gibi⁹¹, bir çekin bedelinin kanunî garanti miktarının üzerinde olduğu ve muhatabın kanunî garanti miktarını hamile ödedikten sonra ÇekK. m. 4, f. 1 uyarınca çekin aslını kendisinde alıkoyup, onaylı fotokopisini hamile verdiği olasılıkta, karşılıksız çek suçu için hem hamil hem de kanunî garanti miktarını ödeyen muhatap ayrı ayrı şikâyet hakkına sahip olup, bu durumda verilecek ağır para cezasının toplamının ÇekK. m. 16, f. 1'de öngörülen tutarı aşamayacağı kabulü gerekir.

Sonuç

İbraz süreleri içinde veya üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ödenmek üzere meşru hamil tarafından ibraz edilen, ancak çek hesabında hiç karşılık bulunmadığı için ödenemeyen veya çek hesabında kanunî garanti miktarının altında karşılık bulunan hukuken geçerli çeklerle ilgili olarak muhatap bankaya belirli bir miktarı ödeme yükümlülüğü öngören 3167 sayılı Çek Kanununun 10'uncu maddesi hükmü, özellikle muhatap bankayı çek hesabı açarken daha dikkatli ve özenli olmaya yöneltmek, çek hamillerine belirli bir miktarla sınırlı olsa da ödeme garantisi vermek suretiyle çekin daha güvenli bir kambiyo senedi olarak yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla Kanuna konulmuştur.

Muhatabın söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmesi bakımından kanaatimizce hamilin muhataba yönelik bir istemde bulunması zorunlu değildir. Muhatap banka, koşullar gerçekleştiğinde kanun gereği “kendiliğinden” hamile ödeme önerisinde bulunmak durumundadır. Çek Kanunu sisteminde çek hesabında hiç karşılığı bulunmayan çekler bakımından da belirli bir miktarda kısmî karşılık var kabul edilmiştir ki, bu miktar muhatabın kanunen ödemekle yükümlü kılındığı tutardır. Dolayısıyla muhatap banka hiç karşılığı bulunmayan çeklerde kanunî garanti miktarının tamamını, bu miktarın altında karşılığı bulunan çeklerde ise söz konusu karşılığı kanunî garanti miktarına kadar tamamlayacak şekilde hamile ödeme önerisinde bulunmak zorundadır.

⁹⁰ ERİŞ, 5. Baskı, s. 797-798; ARKAN, s. 16. Karşı görüş ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku* (14. Baskı), s. 321. Yazar, konuya ilişkin açıklamasında “Dikkat edilirse, bu ödemenin “tam ödeme” olması istenmiştir” demek suretiyle dolaylı olarak, kısmî ödeme halinde muhatabın şikâyet hakkının bulunmayacağını ima etmektedir.

⁹¹ ARKAN, s. 16.

Hamilin, kendisine yapılan bu ödeme önerisini kabul etmediği olasılıkta, muhatap tarafından çekin arkasına, çek hesabında hiç karşılık bulunmuyorsa, “Çek tamamen karşılıksız olup, hamile ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca kanunî garanti miktarının ödenmesi önerisinde bulunulmuş, ancak bu öneri hamil tarafından kabul edilmemiştir” şerhi ve ibraz tarihi yazılarak, bu şerhin altına hamilin imzası alındıktan sonra, ÇekK. m. 5 hükmü gereği, çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi çekilerek çek aslı hamile geri verilmeli; çek fotokopisi ise muhatapta alıkonulmalıdır. Şayet çek hesabında kanunî garanti miktarının altında bir karşılık bulunuyor ve bu karşılığın kanunî garanti miktarına tamamlanarak ödenmesi önerisi hamil tarafından kabul edilmemişse, bu durumda çekin arkasına “Çek hesabında kanunî garanti miktarının altında bir karşılık olup, hamile, bu karşılığın kanunî garanti miktarına kadar tamamlanarak ödenmesi önerisinde bulunulmuş, ancak bu öneri hamil tarafından kabul edilmemiştir” şerhi ve ibraz tarihi yazılıp, aynı şekilde çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi alınarak çek aslı hamile iade edilmelidir. Muhatap banka, ancak belirttiğimiz şekilde işlem yaptığı takdirde ÇekK. m. 10 hükmüne uygun hareket etmiş sayılacak ve hamil, çekin arkasının yazılmasından sonra ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak muhataba yönelik icra takibine girişemeyecektir. Buna karşılık muhatap, çekin arkasına sadece “karşılıksızdır” yazarak çeki hamile iade etmiş ya da “ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca hamile ödeme önerisinde bulunulduğu halde kabul edilmemiştir” şerhini yazmasına rağmen söz konusu şerhin altına hamilin imzasını almadan çeki hamile iade etmişse, muhatabın ÇekK. m. 10 hükmüne aykırı hareket ettiği kabul edilmelidir. Bu durumda hamil ya da çeki kendisine iade ettiği ciranta, BK m. 125 hükmünde öngörülen 10 yıllık zamanaşımı süresince muhatap hakkında ÇekK. m. 10 hükmüne dayanarak icra takibine girişebilecektir.

Muhatabın ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca ödeme yükümlülüğünün zamanı, çekin muhatap bankaya ödenmek üzere ibraz edildiği ve bu ibraz karşısında muhatap yetkilisinin çek hesabında karşılık bulunmadığını ya da kanunî garanti miktarının altında bir karşılık bulunduğunu hamile bildirdiği andır. Bu yaklaşım Çek Kanununun hamili korumaya yönelik amacı ile de uyum içersindedir.

“Bedeli kanunî garanti miktarı kadar olan bir çekin” ödenmek üzere muhataba ibraz edilmesi üzerine, çek hesabında hiç karşılık bulunmaması nedeniyle ÇekK. m. 10 hükmü uyarınca muhatap tarafından ödeme yapıldığı ya da çek hesabında kanunî garanti miktarının altında bir karşılık bulunup da bu karşılığın kanunî garanti miktarına tamamlanarak ödendiği olasılıklarda, keşideci karşılıksız çek suçu işlemiştir. Bu suçtan dolayı şikâyet hakkı, ÇekK. m. 16b, f. 1 uyarınca “kanunî teminatı nedeniyle ödemede bulunan muhatap bankaya” aittir. Bunun yanında, “bedeli kanunî garanti miktarının üzerinde olan bir çekin” ödenmek üzere muhataba ibrazında, çek hesabında hiç karşılık bulunmadığı için muhatap banka tarafından çek hamiline kanunî garanti miktarının tamamının ödendiği ya da çek hesabında kanunî garanti miktarının altında bir karşılık bulunup da bu miktarın muhatap tarafından

kanunî garanti miktarına tamamlanarak çek hamiline ödendiği olasılıklarda, karşılıksız çek suçu nedeniyle şikâyette bulunma hakkı hem kanunî garanti miktarının tamamını ödeyen ya da çek hesabında bulunan kısmî karşılığı kanunî garanti miktarına tamamlayan muhatap bankaya hem de çek hamiline aittir. Çünkü her iki durumda da karşılıksız çek keşide etme suçundan hem muhatap banka hem de çek hamili zarar görmüş olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

- AKER, Yeşim** : Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 2. Bası, İstanbul, 2008.
- ARKAN, Sabih** : 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Yapılan Değişiklikler, Batider, Haziran, 2003, Cilt XXII, Sayı 1, s. 3-22.
- BAHTİYAR, Mehmet** : Kıymetli Evrak Hukuku, Ders Notları, Soru Örnekleri, Gözden Geçirilmiş 5. Bası, İstanbul, 2007.
- ÇOLAK, Haluk** : 3167 Sayılı Kanun'un Uygulanmasında Bankaların Özen Yükümlülüğü İle Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçunun Cezai Hüküm ve Sonuçları, Çek Hukukunun Güncel Sorunları, İstanbul, 4 Ocak 2002.
- DONAY, Süheyl** : Son Değişikliklerle Çek, 2. Bası, Kırklareli, 1990.
- ERİŞ, Gönen** : Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Ankara, Mayıs, 1993 (1. Baskı).
- ERİŞ, Gönen** : Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Ankara, 2000, s. 733 (3. Baskı).
- ERİŞ, Gönen** : Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Genişletilmiş-Güncellenmiş, 5 Baskı, Ankara, 2004 (5. Baskı).
- GÖLE, Celal** : Çekler Hakkında 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar-Panel, Ankara, 12 Ocak 2002 (Tartışmalar).
- GÖLE, Celal** : Çek Hukuku, Ankara, 1989 (Çek Hukuku).
- GÜNEY, Alptekin** : Bankacılık İşlemleri, İstanbul, 2007.
- KENDİGELEN Abuzer/
ÜLGEN, Hüseyin/
HELVACI, Mehmet/**
- KAYA, Arslan** : Kıymetli Evrak Hukuku, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası'dan Beşinci (Tıpkı) Bası, İstanbul, 2008.

- KENDİGELEN, Abuzer** : Çek Hukuku, Gözden Geçirilmiş – Güncelleştirilmiş 4. Bası, İstanbul, 2007 (Çek Hukuku).
- KENDİGELEN, Abuzer** : Çekte Kısmî Karşılık, Makalelerim, Cilt I, 1986–2001, İkinci Bası, İstanbul, 2006, s. 487-508 (Makalelerim I - Çekte Kısmî Karşılık).
- KENDİGELEN, Abuzer** : Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı (TK 711), Makalelerim, Cilt I, 1986-2001, İkinci Bası, İstanbul, 2006, s. 83-120 (Makalelerim I - Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı).
- KINACIOĞLU, Naci** : Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Ankara, 1999.
- MOROĞLU, Erdoğan** : 3167 Sayılı Çek Kanunu'nda 4814 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler, Makaleler II, İstanbul, Mayıs, 2006, s. 104-125.
- NARBAY, Şafak** : Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerisi, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal TEKİNALP'e Armağan, C. I, İstanbul, 2003, s. 793–821.
- NARBAY, Şafak** : Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, İstanbul, 1999 (Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı).
- ÖZTAN, Fırat** : Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara, 1997 [Kıymetli Evrak Hukuku (1997)].
- ÖZTAN, Fırat** : Kıymetli Evrak Hukuku, Güncelleştirilmiş 14. Bası, Ankara, Ekim, 2007 [Kıymetli Evrak Hukuku (14. Bası)].
- POROY, Reha/**
- TEKİNALP, Ünal** : Kıymetli Evrak Hukuku, 18. Bası, İstanbul, 2007.
- PULAŞLI, Hasan** : Kıymetli Evrak Hukuku, Yenilenmiş 8. Baskı, Ankara, 2007.
- REİSOĞLU, Seza** : Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara, 2003 [Çek (2003)].
- REİSOĞLU, Seza** : Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Eylül, 1998 [Çek (1998)].
- TEKİL, Fahiman** : Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 1994.

- TEKİL, Müge** : Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, İstanbul, 1997 (**TEKİL, M.**).
- TEKİNAY, Selâhattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk**
- ALTOP, Atilla,** : Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Yedinci Baskı, İstanbul, 1993,
- TEOMAN, Ömer** : Çek Kanunu Tasarısının Bankalara Getirdiği Yükümlülükler- Otuz Yıl Ticaret Hukuku – Tüm Makalelerim- Cilt II - 1982-2001, s. 515-524 (Çek Kanunu Tasarısı).
- TEOMAN, Ömer** : Çek Yasası ve Getirdiği Yenilikler, İstanbul, 1987 (Çek Yasası).
- TEOMAN, Ömer** : Çek Hukukunun Çözüm Bekleyen Sorunları, Otuz Yıl Ticaret Hukuku –Tüm Makalelerim-, Cilt II, 1982-2001, İstanbul, 2001, s. 529-531.
- TUNA, Ergun** : Ticaret Hukuku, Cilt III, Kıymetli Evrak, İstanbul, 1995.
- TUTUMLU, Mehmet Akif** : Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması, Gözden Geçirilmiş-Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2007.

